

Circulaire

Draaiboek voor de regelgeving

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	7
HOOFDSTUK 1 - STATUUT VOOR HET KONINKRIJK	9
Inleiding	9
Artikelen	9
HOOFDSTUK 2 - STAATSREGELING VAN CURAÇAO	12
Inleiding	12
Artikelen	12
HOOFDSTUK 3 - REGERINGSONTWERP	20
Inleiding	20
voorbereiding	21
Ontwikkeling van het voorstel	21
Bijzondere adviesorganen	24
Consultatie	25
Advisering Raad van Advies	27
Opstellen nader rapport	30
concordantiebeginsel	31
Aanbieding aan de Staten	31
Goedkeuring - Behandeling door Staten	33
Ontvangst	33
Nummering	33
Schriftelijke voorbereiding	34
openbare behandeling	36
Wijziging van het ontwerp	37
Bekrachtiging – Ondertekening door de Gouverneur	38
Intrekking van een ontwerp	40
Afkeuring van een ontwerp	40
HOOFDSTUK 4 - LANDSVERORDENING INITIATIEF STATEN	42

Vorbereiding	42
Goedkeuring - Behandeling door de Staten	44
Bekrchtiging - Ondertekening door de Gouverneur	44
 HOOFDSTUK 5 - UITVOERINGSREGELINGEN	 47
Inleiding	47
Landsbesluit, houdende algemene maatregelen	47
MINISTERIËLE REGELINGEN MET ALGEMENE WERKING	48
 HOOFDSTUK 6 - BEKENDMAKING EN INWERKINGTREDING	 50
Inleiding	50
Opdracht tot bekendmaking	50
Elektronische bekendmaking	50
Verbeterblad	50
Inwerkingtreding	51
 BIJLAGEN EN LINKS	 52
STAATSREGELING VAN CURAÇAO	53
<i>PREAMBULE</i>	53
ALGEMENE BEPALINGEN	53
ARTIKEL 1	53
ARTIKEL 2	53
HOOFDSTUK 2. GRONDRECHTEN	54
ARTIKEL 3	54
ARTIKEL 4	54
ARTIKEL 5	54
ARTIKEL 6	54
ARTIKEL 7	54
ARTIKEL 8	54
ARTIKEL 9	54
ARTIKEL 10	55
ARTIKEL 11	55
ARTIKEL 12	55
ARTIKEL 13	55
ARTIKEL 14	55
ARTIKEL 15	55
ARTIKEL 16	56
ARTIKEL 17	56
ARTIKEL 18	56

ARTIKEL 19	56
ARTIKEL 20	56
ARTIKEL 21	56
ARTIKEL 22	57
ARTIKEL 23	57
ARTIKEL 24	57
ARTIKEL 25	58
ARTIKEL 26	58
ARTIKEL 27	58
HOOFDSTUK 3. REGERING	58
ARTIKEL 28	58
ARTIKEL 29	58
ARTIKEL 30	58
ARTIKEL 31	59
ARTIKEL 32	59
ARTIKEL 33	59
ARTIKEL 34	59
ARTIKEL 35	59
ARTIKEL 36	60
ARTIKEL 37	60
ARTIKEL 38	60
HOOFDSTUK 4. STATEN	60
ARTIKEL 39	60
ARTIKEL 40	60
ARTIKEL 41	61
ARTIKEL 42	61
ARTIKEL 43	61
ARTIKEL 44	61
ARTIKEL 45	61
ARTIKEL 46	62
ARTIKEL 47	62
ARTIKEL 48	62
ARTIKEL 49	62
ARTIKEL 50	62
ARTIKEL 51	62
ARTIKEL 52	63
ARTIKEL 53	63
ARTIKEL 54	63
ARTIKEL 55	63
ARTIKEL 56	63
ARTIKEL 57	63

ARTIKEL 58	64
ARTIKEL 59	64
ARTIKEL 60	64
ARTIKEL 61	64
ARTIKEL 62	64
ARTIKEL 63	64
ARTIKEL 64	64
ARTIKEL 65	65
ARTIKEL 66	65
ARTIKEL 67	66
ARTIKEL 68	66
ARTIKEL 69	66
ARTIKEL 70	66
ARTIKEL 71	66
ARTIKEL 72	67
ARTIKEL 73	67
HOOFDSTUK 6. WETGEVING EN BESTUUR	67
ARTIKEL 74	67
ARTIKEL 75	67
ARTIKEL 76	67
ARTIKEL 77	67
ARTIKEL 78	68
ARTIKEL 79	68
ARTIKEL 80	68
ARTIKEL 81	68
ARTIKEL 82	68
ARTIKEL 83	68
ARTIKEL 84	68
ARTIKEL 85	69
ARTIKEL 86	69
ARTIKEL 87	69
ARTIKEL 88	69
ARTIKEL 89	69
ARTIKEL 90	70
ARTIKEL 91	70
ARTIKEL 92	70
ARTIKEL 93	70
ARTIKEL 94	70
ARTIKEL 95	70
ARTIKEL 96	70

HOOFDSTUK 7. HET RECHTSWEZEN EN DE RECHTERLIJKE MACHT	70
ARTIKEL 97	70
ARTIKEL 98	71
ARTIKEL 99	71
ARTIKEL 100	71
ARTIKEL 101	71
ARTIKEL 102	72
ARTIKEL 103	72
ARTIKEL 104	72
ARTIKEL 105	72
ARTIKEL 106	72
ARTIKEL 107	72
ARTIKEL 108	73
ARTIKEL 109	73
ARTIKEL 110	73
ARTIKEL 111	73
ARTIKEL 112	74
ADDITIONELE ARTIKELEN	74
OVERZICHT MODELLEN	76
AFKORTINGEN	77
POSTBUSSEN IN BEHEER WJZ	78
TREFWOORDEN	79

INLEIDING

Elke burger wordt geacht de wet te kennen. Dit rechtsbeginsel geldt ook in Curaçao. Het betekent kortgezegd, dat een burger zich er niet op kan beroepen dat hij een regel niet kent om aansprakelijkheid voor zijn handelen in strijd met die regel, te ontlopen. Onredelijke toepassing van het beginsel kan echter door de rechter worden ondervangen door het erkennen van een beroep op rechtsdwaling.

Bovengenoemd rechtsbeginsel omvat niet alleen een verplichting voor de burger, maar impliceert ook een verantwoordelijkheid voor de wetgever om de burger in staat te stellen toegang te verkrijgen tot het recht¹. Een eerste stap wordt gezet door de wetgeving begrijpelijk, overzichtelijk en toegankelijk te maken. In de wetgeving zijn immers de rechten en plichten van de burgers neergelegd. Het inzichtelijk maken van de procedures die worden gehanteerd, is één van de middelen om de burger in staat te stellen direct kennis te nemen van beleidsvoornemens. Daarmee kan de burger de wetgever nauwlettend volgen en beoordelen of de noodzakelijke zorgvuldigheid bij de totstandbrenging van wettelijke regels, wordt betracht.

Eenduidige procedures bevorderen bovendien in alle werkprocessen de kwaliteit van het uiteindelijke product. Ook voor de totstandkoming van wetgeving is dit niet anders.

Ingevolge artikel 3 van de Landsverordening ambtelijk-bestuurlijke organisatie is het ontwikkelen van beleid een kerntaak van elk ministerie. Ingevolge artikel 4, onderdeel k, heeft het Ministerie van Algemene Zaken onder meer als kerntaak de algemene zorg voor wet- en regelgeving en juridische zaken. Deze taak is belegd bij de Directie Wetgeving en Juridische Zaken. Onder de genoemde kerntaak valt primair het bewaken van de kwaliteit van de wetgeving onder. Niet alleen wat de tekst en structuur van een regeling betreft, maar ook wat uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van daarin neergelegde regels betreft en de samenhang met de internationale normen en de rest van het wetgevingshuis van het Land. Deze kerntaak komt voorts tot uitdrukking in het ontwikkelen en herzien van kwaliteitsinstrumenten die de ministeries gebruiken bij de ontwikkeling van conceptwetgeving. Het wetgevingsproces vereist dus een nauwe samenwerking tussen de ministeries die verantwoordelijk zijn voor beleid en de Directie Wetgeving en Juridische Zaken van het Ministerie van Algemene Zaken.

In 2013 is de circulaire “Aanwijzingen voor de regelgeving”, (hierna ook: de Aanwijzingen) uitgebracht. Die circulaire heeft betrekking op de inhoud van de wetgevingsproducten. In 2024 is de circulaire model-startnotitie herzien. De startnotitie is een instrument gericht op het zichtbaar maken van de essentiële onderdelen van een proces van beleidsontwikkeling. De fase van beleidsontwikkeling is leidend voor het proces van wetgeving, aangezien een ontwerp het gewenste beleid belichaamt.

Onderhavige circulaire betreft de procedures. Gelijk de andere partners in het Koninkrijk der Nederlanden (hierna: Koninkrijk) wordt het begrip “Draaiboek voor de regelgeving” aangehouden. Naast vaststelling van dit draaiboek wordt ook gewerkt aan een herziening van de Aanwijzingen. en Ook wordt een draaiboek voor rijkswetgeving en een handboek voor de evaluatie van wettelijke regelingen voorbereid.

¹ Het recht is meer dan de wetgeving alleen. Het omvat ook de rechtsbeginselen en jurisprudentie.

Sinds de inwerkingtreding van de [Landsverordening elektronische bekendmaking](#)² met ingang van 1 januari 2019, beheert het Ministerie van Algemene Zaken tevens de website [wiz.gobiernu.cw](#). Hier worden alle wettelijke regelingen die door het Land Curaçao zijn vastgesteld bekend gemaakt. De geconsolideerde teksten van de wetgeving overgenomen van het Land de Nederlandse Antillen en het eilandgebied Curaçao, worden gaandeweg geplaatst. De databank achter deze website wordt telkens aangevuld, totdat het gehele wetgevingsgebouw van Curaçao online beschikbaar is. Ook de Aanwijzingen voor de regelgeving, de model-startnotitie en het onderhavige draaiboek zijn op de website beschikbaar.

Van de gelegenheid is gebruik gemaakt om in deze circulaire een kort overzicht te geven van de staatkundige structuur en context van Curaçao. De constitutie van Curaçao omvat het Statuut voor het Koninkrijk (hierna: het Statuut), de Grondwet voor het Koninkrijk (de Grondwet) en de Staatsregeling van Curaçao (hierna: de Staatsregeling). Het Statuut en de Grondwet, en de Staatsregeling worden in hoofdstuk 1 onderscheidenlijk 2 kort toegelicht voor zover dit van belang is in het kader van de procedures die in het draaiboek uiteen worden gezet.

In de overige hoofdstukken wordt de procedure voor totstandkoming van de diverse wettelijke regelingen van Curaçao beschreven.

In de bijlage is de Staatsregeling van Curaçao opgenomen en zijn ook links naar het Statuut voor het Koninkrijk en de reglementen van orde van de raad van ministers en van de Staten. Ook zijn de modellen die worden gebruikt in de wetgevingsprocedure bijgevoegd.

De procedure voor rijksregelgeving en modaliteiten voor samenwerking tussen de landen zal in een apart draaiboek worden beschreven.

Een concept van dit draaiboek is voor commentaar voorgelegd aan het Platform wetgeving en het Ketenoverleg wetgeving. Na verwerking van de ontvangen commentaren en opmerkingen, heeft de regering het concept voor advies aan de Raad van Advies voorgelegd ingevolge artikel 19, tweede lid, van de Landsverordening op de Raad van Advies. De raad heeft bij advies van 3 maart 2020 geadviseerd³. Het advies van de raad is overgenomen. De raad van ministers heeft op 13 november 2024 ingestemd met de vaststelling van dit draaiboek, alsmede met het herziene model voor de startnotitie.

Willemstad, 17 januari 2025

De Minister van Algemene Zaken,

² P.B. 2018, no. 54.

³ RA/01-20-DIV.

HOOFDSTUK 1 - STATUUT VOOR HET KONINKRIJK

INLEIDING

Zoals eerder aangegeven, vormt het Statuut samen met de Grondwet van het Koninkrijk en de Staatsregeling de constitutie van Curaçao. Het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden is op 15 december 1954 vastgesteld. Het vertegenwoordigde een algehele herinrichting van de staatkundige verhoudingen tussen Nederland, de Nederlandse Antillen en Suriname.

Het Statuut is daarna drie keer gewijzigd met ingrijpende gevolgen voor de samenstelling van het Koninkrijk. In 1975 is Suriname onafhankelijk geworden. In 1986 is Aruba uit de Nederlandse Antillen gestapt en uiteindelijk is in 2010 het land de Nederlandse Antillen ontmanteld. De eilanden Bonaire, Saba en Sint Eustatius zijn opgenomen als openbare lichamen binnen het Nederlandse staatsverband. De eilanden Curaçao en Sint Maarten zijn, naast Nederland en Aruba, gaan gelden als landen binnen het Koninkrijk. Met ingang van 1 januari 2024 zijn de artikelen 14 en 38 van het Statuut gewijzigd om het gebruik van algemene maatregelen van rijksbestuur zonder een wettelijke grondslag, te beperken tot buitengewone gevallen van dringende aard. Daarmee wordt de positie van de parlementen versterkt.

In dit hoofdstuk worden de artikelen die van belang zijn in het wetgevingsproces, kort aangestipt.

ARTIKELN

Artikel 4, tweede lid, regelt dat de wetgever van het Koninkrijk de wetgevende macht uitoefent in aangelegenheden van het Koninkrijk. Dit artikel moet worden gelezen in samenhang met artikel 5.

Door de werking van **artikel 5, eerste lid**, is de Grondwet van Nederland ook deels Grondwet van het Koninkrijk. Dit artikel regelt, dat het koningschap met de troonopvolging, de in het Statuut genoemde organen van het Koninkrijk, de uitoefening van de koninklijke en *de wetgevende macht* in aangelegenheden van het Koninkrijk, voor zover het Statuut hierin niet voorziet, in de Grondwet voor het Koninkrijk worden geregeld. In het derde lid van artikel 15 is dan ook geregeld, dat de artikelen 15 t/m 20 van het Statuut van toepassing zijn op wijzigingen van de Grondwet die de hierboven genoemde onderwerpen betreffen.

De artikelen **15 tot en met 20** van het Statuut, regelen de procedure voor de *rijkswetgeving*, voor zover het de betrokkenheid van Aruba, Curaçao en Sint Maarten betreft. Via de werking van artikel 5 beschrijven de artikelen 81 tot en met 88 van de Grondwet van Nederland het wetgevingsproces, dat door de (koninkrijks)regering en de Staten-Generaal wordt gevolgd. Uit deze serie van artikelen volgt dat in aangelegenheden van het Koninkrijk het parlement van Nederland en de Nederlandse ministers optreden als organen van het Koninkrijk.

Ingevolge artikel 17 kunnen de Gevolmachtigde Minister en de Staten deelnemen aan de beraadslaging over een voorstel van rijkswet. In artikel 18 is vervolgens geregeld, dat de gevolmachtigde minister of indien aanwezig de bijzondere gedelegeerden, zich tegen een voorstel van rijkswet kunnen uitspreken. Dit heeft tot gevolg dat de Tweede Kamer het voorstel met een verzwaaarde meerderheid moet

aannemen. Als dit niet lukt, dan wordt de behandeling geschorst voor nader overleg in de raad van ministers van het Koninkrijk.

De **artikelen 24 t/m 27** van het Statuut betreffen de *verdragen* die Aruba, Curaçao of Sint Maarten raken. In paragraaf 4.2 wordt de totstandkoming van verdragen inhoudelijk besproken en worden deze artikelen ook nader toegelicht.

Paragraaf 4 van het Statuut bevat de voorschriften voor de *staatsinrichting* van de landen. Hieronder worden enkele artikelen belicht die van belang zijn bij het ontwikkelen van wetgeving.

Artikel 39 regelt de *concordantie* van wetgeving ten aanzien van bepaalde onderwerpen. De statuutwetgever achtte deze onderwerpen van fundamenteel belang voor het functioneren van het Koninkrijk en het leven van de burgers, en gaf daarom de opdracht dat de landen met elkaar overleg plegen en elkaar op de hoogte houden van wijzigingen in de desbetreffende wetgeving.

Artikel 41 regelt dat de landen hun *eigen aangelegenheden zelfstandig behartigen*. Dit artikel kan worden gelezen als tegenhanger van artikel 3, eerste lid, dat een limitatieve opsomming geeft van de onderwerpen die aangelegenheid zijn van het Koninkrijk. Deze beide artikelen dienen als basis voor de scheiding van bevoegdheden tussen de bestuurslagen van het Koninkrijk (de gezamenlijkheid) en de individuele landen.

Artikel 42 vormt de basis van de Staatsregeling van Curaçao. Het tweede lid regelt dat de staatsregelingen van Aruba, Curaçao en Sint Maarten bij landsverordening worden vastgesteld. Dat de Staatsregeling een bijzondere landsverordening is, wordt benadrukt door de laatste volzin van het tweede lid. Een *wijziging van de Staatsregeling* vereist volgens de statuutwetgever een tweederde meerderheid van de uitgebrachte stemmen. In dit geval zijn dus acht⁴ stemmen nodig om de wijziging te kunnen goedkeuren⁵. Deze variant van de gekwalificeerde meerderheid is een niveau lichter, dan de variant waar een twee derde meerderheid van het aantal zitting hebbende leden is vereist voor goedkeuring. Bij deze laatste variant zijn veertien stemmen nodig om een wijziging goed te keuren. De Curaçaose grondwetgever legt zichzelf echter een zwaardere eis op dan de statuutwetgever. In artikel 112, tweede lid, van de Staatsregeling is immers geregeld, dat voor een wijziging een verzwaarde gekwalificeerde meerderheid is vereist. De toelichting bij artikel 112 geeft aan, dat deze verzwaarde gekwalificeerde meerderheid is ingegeven door de constitutionele status van de Staatsregeling. Ook de staatsregelingen van Aruba en van Sint Maarten kennen het vereiste van een verzwaarde gekwalificeerde meerderheid voor wijziging.

Artikel 43, eerste lid, is van belang voor de wetgeving, omdat daarin is neergelegd dat Curaçao verantwoordelijk is voor de verwezenlijking van de *fundamentele menselijke rechten en vrijheden, de rechtszekerheid en de deugdelijkheid van bestuur*. Deze basiselementen van de rechtsstaat dienen als uitgangspunt voor de wetgeving.

⁴ Uitgaande van het vereiste van 11 leden aanwezig voor quorum conform artikel 56 van de Staatsregeling.

⁵ Een gewone landsverordening kan met zes stemmen worden aangenomen.

Artikel 44 regelt een speciale procedure voor de wijziging van een aantal artikelen van de Staatsregeling. De onderwerpen die in deze artikelen worden geregeld, worden van een dergelijk fundamentele aard geacht, dat een wijziging daarvan niet in werking kan treden voordat de regering van het Koninkrijk hiermee heeft ingestemd. Deze zijn bijvoorbeeld wijzigingen die betrekking hebben op de fundamentele menselijke rechten en vrijheden (eerste lid, onderdeel a) of wijzigingen die betrekking hebben op de bevoegdheden van de vertegenwoordigende lichamen van de landen (eerste lid, onderdeel c). Bovendien kan een dergelijke landsverordening niet aan de Staten worden voorgelegd, noch door de regering, noch op initiatief van een aantal Statenleden, dan nadat de regering van het Koninkrijk over de voorgestelde wijziging is gehoord.

Artikel 48 regelt dat de landen bij hun wetgeving en bestuur, de bepalingen van het Statuut in acht nemen. Bijvoorbeeld, dat er geen regels worden gesteld die de bevoegdheid van het Koninkrijk betreffen anders dan zoals in het Statuut is voorzien.

Artikel 50 geeft de bevoegdheid aan de regering van het Koninkrijk om een maatregel die in strijd is met het Statuut, een internationale regeling, een rijkswet of een algemene maatregel van rijksbestuur, dan wel met belangen, waarvan de verzorging of waarborging aangelegenheid van het Koninkrijk is, *te schorsen* of *te vernietigen*. **Artikel 51** daarentegen geeft de bevoegdheid *om te voorzien* in hetgeen niet of niet voldoende in wordt voorzien door een van de landen. Een dergelijke voorziening is naar zijn aard, tijdelijk.

Artikel 52 bevat de mogelijkheid om bij landsverordening bevoegdheden te geven aan de Koning. Dit artikel is complementair aan de bevoegdheidsverdeling zoals neergelegd in de artikelen 3 en 43, tweede lid. Tot op heden is door Curaçao geen gebruik gemaakt van deze bevoegdheid.

Artikel 53 biedt de mogelijkheid om het onafhankelijk financieel toezicht op de besteding der middelen op te dragen aan de Algemene Rekenkamer van Nederland. Ook van dit artikel is geen gebruik gemaakt.

HOOFDSTUK 2 - STAATSREGELING VAN CURAÇAO

INLEIDING

De Staatsregeling bestaat uit negen hoofdstukken. De Staatsregeling bevat ook een preambule. Een preambule omschrijft de uitgangspunten voor de staatsinrichting van een land. In de preambule bij de Staatsregeling van Curaçao worden het zelfbeschikkingsrecht, het zijn van een democratische rechtsstaat, de eerbiediging van de grondrechten en het handhaven van gerechtigheid als hoogste rechtsgoed, benadrukt. Deze elementen zijn gericht op het bereiken van een duurzame positieve ontwikkeling, waarbij de krachten van alle burgers worden gebundeld om in gelijkheid en in vrede het land te dienen.

ARTIKELEN

Hoofdstuk 1 bevat algemene bepalingen.

Artikel 1 constateert dat het Land Curaçao een openbare rechtspersoon is en omschrijft het grondgebied van het land. In *artikel 2* worden de in Curaçao geldende wettelijke regelingen opgesomd⁶.

Hoofdstuk 2 bevat de grondrechten.

De grondrechten vormen het uitgangspunt voor de relatie tussen overheid en burgers, maar ook voor verhoudingen tussen burgers onderling. De macht van de staat wordt primair beperkt door de kaders gesteld door de klassieke grondrechten.

De **klassieke grondrechten**⁷ zijn neergelegd in de *artikelen 3 tot en met 21*. Een beperking van de daarin opgenomen rechten is enkel mogelijk binnen de kaders die daarbij zijn gesteld. De klassieke grondrechten komen voort uit de [Universele Verklaring van de Rechten van de Mens](#).

Naast de klassieke grondrechten zijn door de jaren heen ook **sociale grondrechten** ontwikkeld⁸. Deze zijn neergelegd in de *artikelen 22 tot en met 27*. De sociale grondrechten vertegenwoordigen een inspanningsverplichting van de overheid jegens zijn burgers.

Hoofdstuk 3 regelt de samenstelling van de regering.

Artikel 28 sluit aan op artikel 2 van het Statuut en regelt de samenstelling van de regering en de ministeriële verantwoordelijkheid. Artikel 28, derde lid, en artikel 29, tweede lid, dienen in samenhang te worden gelezen. De ministeriële verantwoordelijkheid komt tot uiting in de vertrouwensregel.

Artikel 33, vierde lid, is in het kader van het wetgevingsproces van belang. Dit artikel omschrijft de taak van de raad van ministers als: het beraadslagen en besluiten over **het algemene regeringsbeleid** en het **bevorderen van de eenheid** van dat beleid. In artikel 4 van het reglement van orde van de raad van

⁶ De Samenwerkingsregeling eenvormig procesrecht Aruba, Curaçao en Sint Maarten genoemd in artikel 2, onderdeel d, wordt nog niet als zodanig uitgevoerd.

⁷ Centraal staan het Europees Verdrag voor de bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden ([EVRM](#)) en het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten ([IVBPR](#)).

⁸ Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten ([IVESCR](#)).

ministers⁹ (hierna: RvO RvM) is neergelegd welke soorten besluiten in elk geval aan de orde komen voor beraadslaging en besluitvorming door de raad van ministers¹⁰. In het kader van het wetgevingsproces besluit de raad van ministers over de aanbieding van een ontwerp aan de Raad van Advies, door tussenkomst van de Gouverneur. De beleidsontwikkeling is dan afgerond en de Raad van Advies, als laatste adviesorgaan kan zich dan over het ontwerp buigen. Het is dan ook van belang dat alle overige adviezen zijn ingewonnen en bij het ontwerp zijn gevoegd. In het bijzonder het advies van de SER en de toetsing van de financiële paragraaf door het Ministerie van Financiën. De raad van ministers besluit ook over aanbieding van het ontwerp aan de Staten na verwerking van het advies van de Raad van Advies.

Ter volledigheid wordt benadrukt, dat de raad van ministers geen bestuursorgaan¹¹ is. Er is geen collegiaal bestuur zoals bijvoorbeeld ten tijde van het bestuurscollege van het eilandgebied Curaçao of het college van burgemeester en wethouders van een Nederlandse gemeente. Dit volgt uit de individuele ministeriële verantwoordelijkheid. Uit een besluit van de raad van ministers kan wel worden geconcludeerd, dat er politieke overeenstemming is in het kabinet over een bepaald onderwerp en over de door de minister voorgestelde actie. De minister is nog wel altijd verantwoordelijk jegens het parlement voor die actie.

Artikel 34 en artikel 36 bevatten een uitwerking van de functie van het staatshoofd. Ingevolge *artikel 34* worden alle landsverordeningen en landsbesluiten door de Gouverneur, als vertegenwoordiger van de Koning, getekend. Het contraseign dat door de ministers wordt geplaatst wijst op de ministeriële verantwoordelijkheid van de ministers voor hetgeen in de landsverordening of het landsbesluit is opgenomen.

Ingevolge *artikel 36* leggen de ministers ook een eed of belofte af ten overstaan van de Gouverneur. De eed of belofte is een persoonlijke verklaring van de betrokkene, waar de waardigheid en het gewicht van het ambt ten overstaan van het staatshoofd mee worden erkend en aanvaard.

Artikel 38 betreft de incompatibiliteit van de gevolmachtigde minister. De taken van de gevolmachtigde minister wat betreft zijn functioneren in koninkrijksverband zijn neergelegd in de artikelen 7 tot en met 10, 12, 17, 18 en 21¹² van het Statuut.

Hoofdstuk 4 regelt de samenstelling van de Staten, het parlement van Curaçao.

⁹ Artikel 33, zesde lid, regelt dat de raad van ministers een reglement van orde vaststelt en dat deze bekend wordt gemaakt in het Publicatieblad.

¹⁰ Artikel 4, tweede lid, onderdeel a t/m d noemen de verschillende punten van besluitvorming in het wetgevingsproces die in elk geval aan de orde moeten komen in de raad van ministers.

¹¹ Artikel 2 van de Landsverordening administratieve rechtspraak regelt, dat een bestuursorgaan een orgaan is met openbaar gezag bekleed. Artikel 28, derde lid, van de Staatsregeling van Curaçao, legt echter de verantwoordelijkheid voor het leiding geven aan een ministerie bij de individuele ministers. In een landsverordening kan de bevoegdheid tot het geven van een beschikking dus enkel aan een minister of de regering (artikel 7 Statuut: de Koning voert de regering) worden gegeven.

¹² In hoofdstuk 5 wordt nader ingegaan op de functie van de gevolmachtigde minister in het proces voor de totstandkoming van rijkswetgeving.

Artikel 40 stelt het aantal Statenleden op eenentwintig. Dit is van belang bij het bepalen van het quorum voor het kunnen aanvangen van een vergadering en voor het bepalen van het aantal stemmen, dat vereist is voor het kunnen goedkeuren van een ontwerplandsverordening.

Artikel 55 regelt de openbaarheid van de vergaderingen van de Staten. De openbaarheid is een vereiste om het bestuur tot verantwoording te kunnen roepen. Om met gesloten deuren te beraadslagen en te besluiten is dan ook een gekwalificeerde meerderheid noodzakelijk.

Artikel 56 regelt zowel het quorum voor het kunnen aanvangen van een vergadering, als voor het kunnen besluiten.

Artikel 57 regelt het recht van de Staten op inlichtingen. De leden zullen door tussenkomst van de voorzitter vragen kunnen stellen aan de ministers. Het recht op inlichtingen is de kern van het controlemechanisme van de Staten jegens de ministers. Dit recht is uitgewerkt in het *recht van interpellatie* en het *vragenrecht*. Het recht van interpellatie is neergelegd in artikel 57 van de Staatsregeling in samenhang met artikel 95 van het reglement van orde van de Staten¹³ (hierna: RvO Staten). Voor het uitoefenen van het recht van interpellatie is instemming van de Staten nodig.

Naast het recht van interpellatie kent het RvO Staten het vragenrecht¹⁴. Elk Statenlid kan het vragenrecht uitoefenen zonder vereiste instemming van de Staten. De ministers beantwoorden de vragen zo spoedig mogelijk, tenzij er bezwaren zijn om de gestelde vragen te beantwoorden¹⁵. Ter versoepeling van het proces voor het beantwoorden van vragen hebben de Staten en regering in 2013 afspraken over het beantwoorden van vragen neergelegd in een protocol¹⁶. Strekking van het protocol is, dat de vragen van de Statenleden binnen twee maanden worden beantwoord.

Artikel 58 biedt de grondslag voor het optreden van ministers tijdens de vergaderingen van de Staten.

Een bijzondere bepaling betreft *artikel 60*. Dit artikel regelt de mogelijkheid om een **raadplegend referendum** te organiseren. Hiervoor zal telkens een landsverordening moeten worden vastgesteld. De uitslag van een raadplegend referendum is per definitie niet bindend, maar vertegenwoordigt een politiek signaal.

Artikel 63 bevat twee aspecten van de relatie tussen Curaçao en het Koninkrijk. In het eerste lid is een bevoegdheid van de Staten neergelegd om de belangen van het Land voor te staan bij de regering van het Koninkrijk en de Staten-Generaal. De Staatsregeling van de Nederlandse Antillen en de Eilandenregeling Nederlandse Antillen kenden vergelijkbare artikelen. Dit artikel kent geen tegenhanger in het Statuut.

Het tweede lid sluit aan op het eerder genoemde artikel 52 van het Statuut. Goedkeuring van een landsverordening als bedoeld in artikel 63, tweede lid, vereist een verzwaaarde, gekwalificeerde meerderheid. De Staten kunnen immers enkel besluiten tot goedkeuring met twee derde stemmen van het aantal zitting hebbende leden.

¹³ P.B. 2012, no. 50.

¹⁴ Artikel 96 RvO Staten.

¹⁵ Van Rijn, Handboek Caribisch Staatsrecht, 2019, p. 539.

¹⁶ Protocol van 20 augustus 2013.

Hoofdstuk 5 regelt de instelling van de hoge colleges van staat. In dit hoofdstuk is ook de grondslag opgenomen voor de instelling van andere vaste adviescolleges op het gebied van beleid en wetgeving. De hoge colleges van staat zijn de **Raad van Advies**¹⁷ (artt. 64 t/m 67), de **Algemene Rekenkamer**¹⁸ (artt. 68 t/m 70) en de **Ombudsman**¹⁹ (art. 71). De taakstelling en inrichting van deze colleges worden nader uitgewerkt in de onderscheiden organieke landsverordeningen. In het proces voor de staatkundige vernieuwingen binnen het Koninkrijk, die in 2010 hun beslag kregen in de ontmanteling van de Nederlandse Antillen, is het begrip organieke landsverordening gebruikt om die landsverordeningen aan te duiden die hun grondslag vinden in de Staatsregeling én dienen ter invulling van de staatsinrichting van Curaçao.

Artikel 72 geeft de grondslag voor het instellen van overige vaste colleges van advies in zaken van wetgeving en bestuur. Bijvoorbeeld de **Sociaal Economische Raad**²⁰ (hierna te noemen: SER). Hoewel geen hoog college van staat, is de SER niet weg te denken uit het huidige staatsbestel. Primair vanwege het tripartiete karakter van het adviesorgaan.

Mede ter uitvoering van artikel 72 is de Landsverordening adviescolleges²¹ tot stand gebracht. Deze landsverordening stelt algemene regels voor adviescolleges. In een instellingslandsverordening hoeven dan enkel de regels die betrekking hebben op de taakstelling van het nieuwe adviescollege, te worden vastgesteld.

Ter bevordering van de transparantie van het openbaar bestuur regelt *artikel 73*, dat de adviezen van adviescolleges openbaar worden gemaakt, behalve in de bij landsverordening²² te stellen gevallen.

Hoofdstuk 6 regelt het wetgevingsproces. Dit hoofdstuk dient te worden gelezen in samenhang met het reglement van orde van de Staten²³.

In het wetgevingsproces worden verschillende stappen genomen. **Aanbieding, goedkeuring, bekrachtiging, bekendmaking en inwerkingtreding zijn de basiselementen.** Deze worden hieronder toegelicht aan de hand van de relevante artikelen.

Artikel 74 vormt het uitgangspunt van het wetgevingsproces, namelijk dat regering en parlement gezamenlijk zorgdragen voor de vaststelling van landsverordeningen. Beide organen zijn in gelijke mate **medewetgever**.

In *artikel 75* is de **balans** tussen beide medewetgevers beschreven. De regering besluit over de bekrachtiging van een goedgekeurd ontwerp. Indien de Staten een ontwerp niet goedkeuren, kan de regering niet bekrachtigen. Indien de regering een goedgekeurd ontwerp niet bekrachtigd, dan komt de landsverordening niet tot stand.

¹⁷ Landsverordening Raad van Advies (A.B. 2010, no.87, bijlage q).

¹⁸ Landsverordening Algemene Rekenkamer Curaçao (A.B. 2010, no. 87, bijlage h).

¹⁹ Landsverordening Ombudsman (A.B. 2010, no. 87, bijlage r).

²⁰ Landsverordening Sociaal Economische Raad (A.B. 2010, no. 87, bijlage p).

²¹ A.B. 2010, no. 87, bijlage g.

²² Landsverordening openbaarheid van bestuur (A.B. 2010, no. 87, bijlage t.)

²³ P.B. 2012, no. 50.

In deze fase dient ook rekening te worden gehouden met de functie van de **Gouverneur als orgaan van het Koninkrijk**. Ingevolge artikel 21 van het Reglement voor de Gouverneur²⁴ is de Gouverneur bevoegd een goedgekeurde ontwerp-landsverordening niet vast te stellen, indien hij deze in strijd acht met het Statuut, een internationale regeling, een rijkswet of een algemene maatregel van rijksbestuur, dan wel met belangen, waarvan de verzorging of waarborging aangelegenheid zijn van het Koninkrijk. Het hierboven genoemde artikel 21, beschrijft de procedure die wordt gevolgd ten einde te constateren of deze strijd inderdaad aanwezig is. Het gemotiveerde besluit van de koninkrijksregering dat deze strijd aanwezig is, wordt bekendgemaakt. Alvorens te besluiten, hoort de koninkrijksregering de Raad van State van het Koninkrijk²⁵.

De balans tussen beide medewetgevers wordt in de volgende artikelen nader uitgewerkt.

Artikelen 76 en 77 zijn elkaars tegenhangers. *Artikel 76* geeft het recht aan de regering om een ontwerp-landsverordening ter goedkeuring in te dienen bij de Staten. *Artikel 77* geeft aan de Staten het recht om een door dit orgaan goedgekeurde ontwerp-landsverordening aan de regering voor te dragen ter bekrachtiging. Deze **initiatieflandsverordeningen**²⁶ worden in procedure gebracht door één of meer leden van de Staten.

Artikel 78, eerste lid, regelt het **recht van amendement** van de Staten en het recht van de regering om wijzigingen aan te brengen bij **nota van wijziging**. Het tweede lid bevat een soortgelijke bepaling in geval van een initiatieflandsverordening.

Artikel 79 regelt het recht van de regering respectievelijk de initiatiefnemer(s) om een ontwerp in te trekken. Het **intrekken** van een ontwerp dat nog in behandeling is bij de Staten, dient te worden onderscheiden van de situatie waar een door de Staten goedgekeurde ontwerp-landsverordening niet wordt bekrachtigd²⁷.

Artikel 80 bevat een opdracht aan de regering en aan de Staten om de medewetgever **op de hoogte te houden** van besluiten die betrekking hebben op ontwerp-wetgeving die in procedure is. Dit betreft bijvoorbeeld het besluit van de regering om een goedgekeurd ontwerp niet te bekrachtigen.

Uit artikel 80, tweede lid, blijkt wederom de functie van de Gouverneur als vertegenwoordiger van de Koning, omdat de **aanbieding en intrekking** van ontwerp-landsverordeningen geschiedt door diens tussenkomst.

A contrario geredeneerd volgt uit dit artikel ook, dat de aanbieding van *andere* stukken in het proces, zoals een nota naar aanleiding van het verslag of een nota van wijziging, direct door de desbetreffende ministers geschiedt en niet door tussenkomst van de Gouverneur.

Bij het besluiten over aanbieding van deze overige stukken, dient wel rekening te worden gehouden met artikel 4, tweede lid, onderdeel c, van het RvO RvM. Hierin is voor de ministers de verplichting

²⁴ Stb. 2010, 341.

²⁵ Bijvoorbeeld Besluit van 15 september 2017 ter vaststelling van de onrechtmatigheid van de ontwerp Landsverordening 80-20 regeling (Stb. 2017, 364).

²⁶ Dit is een term die niet in de Staatsregeling voorkomt, maar in het dagelijks spraakgebruik wordt gebruikt.

²⁷ Zie verder § 5.1.2.3.

opgenomen om in de raad van ministers te beraadslagen en te besluiten over een ontwerp, indien in de verdere behandeling ingrijpende wijzigingen²⁸ of intrekking worden overwogen.

Artikel 81 is essentieel in het proces van wetgeving. Het betreft de **bekendmaking** van de nieuw vastgestelde regelingen. Een van de basisprincipes van een rechtstaat is, dat geldende regelgeving kenbaar is voor de burgers, voordat het wordt toegepast en gehandhaafd. Het **legaliteitsbeginsel** is een hoeksteen van de rechtsstaat. Handhaving van regels geschiedt door een bepaalde gedraging strafbaar te maken of een bestuurlijke sanctie op te leggen voor overtreding. Een persoon kan niet worden gestraft voor een handeling die niet strafbaar was op het tijdstip waarop de handeling werd verricht, en ook niet bekend was als strafbaar²⁹.

In de Bekendmakingsverordening³⁰ zijn nadere voorschriften gegeven voor de wijze waarop de bekendmaking geschiedt, namelijk door plaatsing in het Publicatieblad dat door de Minister van Algemene Zaken wordt uitgegeven.

Artikel 82 bevat een bijzondere bepaling ter aansluiting op de **Samenwerkingsregeling eenvormig procesrecht Aruba, Curaçao en Sint Maarten**. Deze onderlinge regeling was voorzien als vervanger van de Samenwerkingsregeling Nederlandse Antillen en Aruba³¹, waarin de eenvormige landsverordening werd geregeld. Anders dan Curaçao en Sint Maarten, die een voorziening hebben in de Staatsregeling, dient Aruba de samenwerking bij landsverordening met twee derde meerderheid goed te keuren. Dit proces is bij het sluiten van de redactie nog niet afgerond. In de praktijk wordt bij de voorbereiding van wet- en regelgeving op de daarin genoemde beleidsterreinen nauw samengewerkt.

Artikel 83 geeft de bevoegdheid aan de regering om **landsbesluiten, houdende algemene maatregelen**, vast te stellen. Het vaststellen van zelfstandige landsbesluiten, houdende algemene maatregelen, hoewel mogelijk, wordt in de praktijk afgeraden, tenzij er sprake is van een uitzonderlijke situatie³². Een dergelijk landsbesluit kan gelet op het tweede lid van artikel 83 immers geen straffen bevatten.

Artikel 84 bevat het voorschrift dat **belastingen en andere heffingen**, zoals bijvoorbeeld precariorechten en retributies, bij landsverordening worden geregeld. Deze bepaling bevat geen delegatiegrondslag. Dit betekent dat de landsverordening in principe de gehele regeling van de heffing dient te bevatten, waarbij de essentialia³³ in elk geval in de landsverordening moeten zijn opgenomen.

Artikel 85 regelt twee bijzondere landsverordeningen, namelijk de **begroting** van de ontvangsten en uitgaven van het Land Curaçao, en de **jaarrekening**. Voor de inrichting van deze landsverordeningen worden, naast de voorschriften in dit artikel, nadere voorschriften gegeven in de [Landsverordening](#)

²⁸ Zie ook Aanwijzingen voor de regelgeving, nr. 185, vijfde lid.

²⁹ Zie artikel 18 van de Staatsregeling.

³⁰ A.B. 2010, no. 87, bijlage i.

³¹ P.B. 1985, no. 88.

³² Aanwijzingen voor de regelgeving, nr 30.

³³ Belastbaar feit, belastingplichtige, berekening van de omvang van de belasting, zie het advies van de Raad van Advies met kenmerk Raad van Advies no. RA/43-18-LV van 10 december 2018 Inzake de Landsverordening belastingherziening 2018.

[comptabiliteit 2010](#). Artikel 85 hangt samen met de [Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten](#)³⁴, in het bijzonder artikel 15 van de rijkswet.

In *artikel 86* wordt de opdracht gegeven tot de totstandkoming van wettelijke regelingen die de **deugdelijkheid van bestuur** nader dienen te waarborgen. Deze bepaling sluit aan op artikel 43, eerste lid, van het Statuut, waarin de verantwoordelijkheid van enkele landsverordeningen die in deze categorie kunnen worden geschaard, zijn:

- [Landsverordening financiën politieke groeperingen](#)³⁵;
- [Landsverordening integriteit \(kandidaat-\)ministers](#)³⁶;
- Landsverordening van de 15de september 2015 houdende de aanwijzing van de interne accountant van de Regering van Curaçao³⁷ en
- [Landsverordening financieel beheer](#)³⁸.

Artikel 89 geeft de opdracht tot het regelen van het **civil- en strafrecht** in (algemene) wetboeken. Deze wetboeken worden natuurlijk bij landsverordening vastgesteld. Bijzondere aandacht verdient de nadere opdracht om hierbij artikel 39 van het Statuut in acht te nemen. Artikel 39 van het Statuut geeft de opdracht tot de concordantie van bepaalde wetgeving tussen de landen van het Koninkrijk.

Het tweede lid van artikel 89 geeft verder opdracht tot het tot stand brengen van **algemene regels van bestuursrecht**. Vooralsnog is hier deels uitvoering aan gegeven in de Landsverordening administratieve rechtspraak³⁹.

Ter volledigheid wordt hierbij de Algemene termijnenlandsverordening⁴⁰ genoemd. Deze landsverordening geeft ook algemene regels.

Vanuit wetgevingsbeleid is het doelmatig **algemene regels** te hanteren. Het is aan te bevelen om bij het opstellen van nieuwe wettelijke regels, aansluiting te zoeken bij deze algemene regels en dergelijke regels niet op te nemen in een bijzondere landsverordening. Indien afwijking van algemene regels echter wenselijk is gelet op bijzonderheden van het beleidsveld, dan dient in de memorie van toelichting bij het ontwerp uitdrukkelijk te worden toegelicht waarom de keuze wordt gemaakt om in een bijzondere regeling af te wijken van de algemene regels⁴¹. Bij het toepassen van de wetgeving, zal dan worden vastgesteld welke regeling voorrang heeft. Indien de wetgever een bijzondere regeling tot stand heeft gebracht, dan, geldt het principe van de *lex specialis lex derogat legi generali* en zal de bijzondere landsverordening door de rechter worden toegepast.

De overige artikelen van hoofdstuk 6 betreffen specifieke regelingen die niet direct relevant zijn in de context van dit draaiboek.

³⁴ P.B. 2010, no. 64.

³⁵ A.B. 2010, no. 87, bijlage I.

³⁶ P.B. 2012, no. 66.

³⁷ P.B. 2015, no. 48.

³⁸ P.B. 2015, no. 79.

³⁹ P.B. 2001, no. 79.

⁴⁰ P.B. 2001, no. 27.

⁴¹ Zie ook Aanwijzingen voor de regelgeving, nr. 37.

Hoofdstuk 7 bevat de regels omtrent het rechtswezen en de rechterlijke macht.

Deze bepalingen sluiten aan op de [Rijkswet Gemeenschappelijk Hof van Justitie](#)⁴² en de [Rijkswet openbare ministeries van Curaçao, van Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba](#)⁴³. De bepalingen van dit hoofdstuk zijn in de context van dit draaiboek niet primair relevant, anders, dan dat een landsverordening geen voorschriften kan bevatten die afwijken van de bepalingen gegeven in deze rijkswetten.

Bijzondere aandacht verdient *artikel 101*. Hierin is een beperkte **constitutionele toetsing** opgenomen. Deze bepaling zit inhoudelijk tussen het toetsingsverbod opgenomen in artikel 120 van de Nederlandse Grondwet en de ruime toetsingsbevoegdheid van het Constitutioneel Hof van Sint Maarten opgenomen in artikel 127, tweede lid, van de Staatsregeling van Sint Maarten.

Hoofdstuk 8 geeft kaders voor de instelling van openbare lichamen en zelfstandige bestuursorganen. Het instellen van openbare lichamen en zelfstandige bestuursorganen⁴⁴ is facultatief. Indien de wetgever wenst over te gaan tot de instelling van een dergelijk lichaam of orgaan, dan dienen de voorschriften van dit hoofdstuk in acht te worden genomen.

Hoofdstuk 9 bevat de voorschriften voor een wijziging van de Staatsregeling.

De Staatsregeling is een bijzondere landsverordening. Aan een wijziging daarvan zijn dan ook extra procedurele stappen verbonden, dan voor de wijziging van een gewone landsverordening.

Ten eerste, stelt het Statuut voorschriften voor de wijziging van de bepalingen van de Staatsregeling die betrekking hebben op fundamentele menselijke rechten en vrijheden, op de bevoegdheden van de Gouverneur, de bevoegdheden van de vertegenwoordigende lichamen of de rechtspraak (zie verder toelichting op artikel 44 in hoofdstuk 1).

Ten tweede, vereist de goedkeuring van een wijziging door de Staten een twee derde meerderheid van het aantal zitting hebbende leden vereist⁴⁵. Artikel 112, tweede lid, maakt geen onderscheid in de aard van de voorgestelde wijziging. Alle wijzigingen vereisen een verzwaarde, gekwalificeerde meerderheid.

Ten slotte, verdient het aanbeveling de **additionele artikelen bij de Staatsregeling** kort toe te lichten. Deze artikelen zijn niet in een hoofdstuk opgenomen, omdat zij geen deel uitmaken van de Staatsregeling. De additionele artikelen bevatten overgangsbepalingen in verband met de ontmanteling van de Nederlandse Antillen en daarmee het eilandgebied Curaçao, en het ontstaan van het nieuwe Land Curaçao. Al deze artikelen zijn inmiddels uitgewerkt. Artikel I en IV betroffen de overgang van wetgeving. Artikel III betrof de wijziging van de status van de leden van de eilandsraad van het eilandgebied Curaçao naar leden van de Staten van het Land Curaçao. Artikel II betrof de uitgestelde inwerkingtreding van artikel 89, tweede lid. Zoals hiervoor aangegeven, bevat deze bepaling een opdracht tot het vaststellen van algemene regels van bestuursrecht.

⁴² P.B. 2010, no. 61.

⁴³ P.B. 2010, no. 59.

⁴⁴ Bv Fair Trade Authority Curacao ingesteld bij de Landsverordening concurrentie.

⁴⁵ Zie ook hoofdstuk 1 ten aanzien van artikel 42 van het Statuut.

HOOFDSTUK 3 - REGERINGSONTWERP

INLEIDING

Wetgeving is een instrument om beleid te realiseren. De inhoud van het beleid vloeit primair voort uit het regeerakkoord, het regeerprogramma, internationale verplichtingen, maatschappelijke ontwikkelingen en de uitvoering van bestaande wet- en regelgeving. De wenselijkheid om beleid te ontwikkelen kan ook voortkomen uit bijvoorbeeld **aanbevelingen** van de Raad voor de Rechtshandhaving, de Ombudsman of de **doelmatigheidsonderzoeken** die door de Algemene Rekenkamer worden verricht.

Of het realiseren van het beleid ook het tot stand brengen van wetgeving vereist, wordt geconcludeerd nadat een **beleidsnotitie** is geschreven. In een **startnotitie**⁴⁶ wordt een samenvatting gegeven van de kernelementen van het beleid en waarom wetgeving nodig is. Voor nadere inzichten over de kaders van de beleidsontwikkeling, wordt ook verwezen naar § 2.1 van de Aanwijzingen voor de regelgeving.

In dit hoofdstuk wordt de procedure beschreven die de regering volgt voor de totstandkoming van een **landsverordening**. In hoofdstuk 4 wordt de procedure beschreven voor de totstandkoming van landsverordeningen op **initiatief van de Staten**.

Bijzondere landsverordeningen zijn de **Staatsregeling** en de landsverordening tot vaststelling van de **begroting**. Deze landsverordeningen zijn bijzonder, omdat er additionele formaliteiten zijn verbonden aan de totstandkoming daarvan.

Voor een nadere toelichting op de voorbereiding en totstandkoming van een wijziging van de Staatsregeling, wordt verwezen naar hoofdstuk 2.

De procedure voor de totstandkoming van de landsverordening tot vaststelling van de begroting is ingevolge artikel 85, derde lid, van de Staatsregeling, de Rijkswet financieel toezicht en de Landsverordening comptabiliteit 2010, aan termijnen gebonden.

De begroting wordt conform voornoemd artikel 85, derde lid, van de Staatsregeling, in een of meer ontwerpen aan de Staten aangeboden uiterlijk op de tweede dinsdag van september. Deze datum is de dag waarop het nieuwe zittingsjaar van de Staten aanvangt⁴⁷.

In een plechtige bijeenkomst zal de Gouverneur de **regeringsverklaring** voordragen, waarin de hoofdlijnen van het beleid van de regering voor het komende begrotingsjaar, uiteen worden gezet. Ondanks de bijzondere status van de landsverordening tot vaststelling van de begroting, zijn de stappen die moeten worden doorlopen in hoofdlijnen dezelfde als die bij de totstandkoming van een gewone landsverordening, met dien verstande dat op basis van de Rijkswet financieel toezicht aan het [College financieel toezicht](#), als adviseur van de regering en de Staten, bijzondere bevoegdheden toekomen.

⁴⁶ Circulaire van de Minister van Algemene Zaken van 18 juni 2019.

⁴⁷ Artikel 54, eerste lid, van de Staatsregeling.

VOORBEREIDING

ONTWIKKELING VAN HET VOORSTEL

ALGEMEEN - Zoals in de inleiding beschreven staat de beleidsnotitie centraal bij de beschrijving van de problematiek, waarvoor wetgeving mogelijk een oplossing kan leveren.

Bij het schrijven van de beleidsnotitie kan WJZ ondersteuning bieden aan het beleidsverantwoordelijke ministerie ter toelichting van de geldende wettelijke kaders en de waarborgen waar het beleidsministerie rekening mee dient te houden, namelijk de bescherming van de fundamentele menselijke rechten en vrijheden, de rechtszekerheid en de deugdelijkheid van bestuur⁴⁸.

Bij het schrijven van de beleidsnotitie worden ook aspecten van **uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid** overwogen. Daarnaast moet het beleidsverantwoordelijke ministerie ook rekening houden met de mate waarin de burgers met de regels overweg zullen kunnen. Uitvoerbaarheid betreft niet alleen de overheidsdiensten, maar in dezelfde mate de burgers. Recentelijk is daarvoor in Nederland het begrip **doen-vermogen** van de burger geformuleerd: In hoeverre kan de burger de regels en diens verplichtingen op basis van die regels begrijpen en daarnaar handelen?

Ook dient voor ogen te worden gehouden, dat een door de samenleving ervaren probleem, over het algemeen op het snijvlak ligt van beleidsterreinen waar verschillende ministeries verantwoordelijk voor zijn. **Samenwerking** bij het beschrijven van de probleemstelling, het identificeren van de mogelijke oplossingen en het maken van keuzes ten aanzien van de alternatieven, bevorderen samenhang in het beleid. Zo kunnen ook onvoorziene **neveneffecten** op andere beleidsterreinen worden voorkomen. Natuurlijk verandert de wenselijkheid van samenwerking niet het basisgegeven, dat voor elk onderwerp één minister de eerstverantwoordelijke is. Dit wordt zichtbaar gemaakt door plaatsing van de handtekening van deze minister als eerste (of enige) in het mogelijke lijstje van contrasignerende bewindspersonen⁴⁹.

De **eerstverantwoordelijke minister** leidt de totstandkoming van het ontwerp en zal in principe als enige het woord voeren tijdens de plenaire vergadering van de Staten waar over goedkeuring van het ontwerp wordt beraadslaagd en besloten.

De kernelementen van de beleidsontwikkeling worden neergelegd in een startnotitie. Daarmee wordt op een uniforme manier informatie over het voorstel kernachtig samengevat ter bevordering van de besluitvorming en onderbouwing van de beleidskeuzes. De kern van de afwegingen wordt dan inzichtelijk gemaakt. Deze startnotitie is ook wenselijk voor het vaststellen van de prioritering van het voorstel in het kader van het **wetgevingsprogramma** van de regering.

⁴⁸ Zie artikel 43, eerste lid, van het Statuut.

⁴⁹ Let op Aanwijzingen voor de regelgeving, nr. 153 (beperking medeondertekenaars).

Het eerste concept van een landsverordening wordt in principe door het beleidsministerie⁵⁰ opgesteld. WJZ kan daarbij ondersteuning bieden. De beleidsorganisatie gebruikt hierbij de door WJZ aangeleverde formulieren (zie bijlage Modellen). Deze zijn in overeenstemming met de Griffie van de Staten en conform de Bekendmakingsverordening ontwikkeld.

Er zijn ook overheidsorganisaties met een bijzondere taak die bij landsverordening zijn belast met het ontwikkelen van beleid en wetgeving voor een bepaald afgebakend gebied. Bijvoorbeeld, het Bureau Telecommunicatie en Post⁵¹ en het Bureau Intellectueel Eigendom⁵².

Wanneer extern, dat wil zeggen buiten de overheid, initiatieven worden ontplooid die tot wetgeving moeten leiden, zal in veel gevallen een voorontwerp worden aangeboden aan het eerstverantwoordelijke ministerie. Ook dan dient de minister een besluit te nemen over de beleidsmatige noodzaak/wenselijkheid de desbetreffende wetgeving tot stand te brengen, alvorens WJZ met de wetstechnische toetsing van het aangeleverde voorontwerp kan beginnen.

Het kan voorkomen dat voor de totstandkoming van een regeling zodanige spoed is vereist, dat de procedure zo snel mogelijk moet worden doorlopen. Er kunnen echter geen stappen worden overgeslagen. Dit zou de kwaliteit van de regeling negatief beïnvloeden, waardoor bijvoorbeeld de parlementaire procedure onnodig wordt bemoeilijkt of de kans op een negatief oordeel door de rechter toeneemt. Het horen van wettelijk voorgeschreven adviesorganen, kan ook niet worden overgeslagen. Daarbij dient bovendien rekening te worden gehouden met de procedures van die adviesorganen.

Het vooraf informeren van en overleggen met adviesorganen, het secretariaat raad van ministers en indien van toepassing de griffie van de Staten, over de wenselijkheid het ontwerp met de nodige voortvarendheid te behandelen, bevordert een succesvol traject. In dit kader is het periodieke overleg met de ketenpartners in het wetgevingsproces van belang. Dit overleg is ingesteld bij het [Landsbesluit platform wetgeving en Ketenoverleg wetgeving](#).⁵³

STAPPEN:

1. De minister verzoekt WJZ het voorstel wetstechnisch te toetsen.
2. In het kader van de planning is het wenselijk, dat de minister in het adviesverzoek aangeeft of het voorstel met spoed moet worden behandeld, waarom er met spoed moet worden gehandeld, een gewenste datum van inwerkingtreding en of er sprake is van een mogelijke wens voor inwerkingtreding met terugwerkende kracht. Deze informatie is normaliter ook in de startnotitie opgenomen.
3. WJZ toetst of:
 - a. het dossier dat aan WJZ is voorgelegd de door de minister goedgekeurde startnotitie en overige relevante achtergrondinformatie omvat. Indien het voorstel door een andere

⁵⁰ De aanduiding beleidsministerie omvat ook een uitvoerende dienst, verzelfstandigde dienst of zelfstandig bestuursorgaan. Hoewel het ontwikkelen van beleid tot de taak van een dergelijke organisatie kan behoren, houdt het principe van ministeriële verantwoordelijkheid in, dat de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het ontwerp ligt bij de minister voor het betreffende beleidsveld.

⁵¹ P.B. 2006, no. 69.

⁵² P.B. 2013, no. 40.

⁵³ P.B. 2018, no. 20.

organisatie is opgesteld dan het ministerie zelf, dan bevat het dossier ook een reactie van de minister ten aanzien van dat voorstel;

- b. de memorie van toelichting een financiële paragraaf als bedoeld in artikel 11 van de Landsverordening comptabiliteit 2010 bevat. Uit de financiële paragraaf dient duidelijk te blijken welke financiële consequenties (positieve en negatieve) aan het voorstel zijn verbonden en hoe deze in de (meerjaren-) begroting worden verwerkt c.q. gedekt. Ingevolge artikel 10 van deze landsverordening worden geen voornemens bekendgemaakt die nog niet in een begroting zijn verwerkt, of die leiden tot overschrijding of overschrijving binnen de lopende begroting, zonder dat de Minister van Financiën zijn oordeel hierover heeft gegeven.
4. WJZ neemt het voorstel gelijk op in het wetgevingsprogramma, indien het dossier de informatie bevat die onder punt 3 is genoemd. Indien de informatie niet volledig is wordt overleg gevoerd met het beleidsministerie over de meest doelmatige aanpak.
5. De behandelend ambtenaar bij het beleidsministerie stuurt de concepttekst tevens digitaal naar WJZ, zodat de door WJZ noodzakelijk geachte aanpassingen kunnen worden aangebracht. De aanpassingen worden met “track changes” aangebracht en opmerkingen/vragen worden bij de tekst gevoegd met “comments”.
6. De toets door WJZ omvat in elk geval een analyse of het voorstel:
 - a. het concordantiebeginsel raakt; Betreft het voorstel een ingrijpende wijziging van een van de onderwerpen genoemd in artikel 39 van het Statuut?;
 - b. het Statuut voor het Koninkrijk raakt; Betreft het voorstel een koninkrijksaangelegenheid? Is de Curaçaose wetgever bevoegd regels te stellen? Moet de raad van ministers van het Koninkrijk het voorstel goedkeuren⁵⁴;
 - c. een verdrag raakt; Bevat het voorstel bepalingen die strijdig zijn met een verdrag? Indien het voorstel dient ter uitvoering van een verdrag of een andere internationale verplichting, dan wordt getoetst of de vertaling naar de Curaçaose rechtsorde juist en volledig is geschiedt;
 - d. voldoet aan de Staatsregeling; Worden de fundamentele rechten en vrijheden van de burgers aangetast of juist bevorderd, of worden regels voorgesteld die in strijd zijn met formele bepalingen van wetgeving en bestuur?;
 - e. in strijd is met andere geldende rijkswetgeving of landsverordeningen;
 - f. houdt de regeling rekening met algemene wettelijke regelingen zoals het Wetboek van Strafrecht, het Burgerlijk Wetboek of de Algemene termijnenlandsverordening?;
 - g. voldoet aan de voorschriften van de Aanwijzingen voor de regelgeving;
 - h. uitvoerbaar is; Zijn de regels in het concept werkbaar voor iedereen (bv. overheid, burgers, ondernemers) die ermee te maken krijgt?;
 - i. handhaafbaar is; Is de belasting om de naleving van de regels te handhaven bekend en afgestemd met het gerechtelijk apparaat (Openbaar Ministerie, Hof) en de te belasten toezichthouders?;
 - j. deugdelijk overgangsrecht bevat, indien van toepassing;
 - k. duidelijk en eenvoudig is geschreven en de artikelen niet voor meerdere interpretaties vatbaar zijn;

⁵⁴ Bijvoorbeeld bij wijziging van de structuur van het openbaar bestuur.

- l. geen taal- of spellingsfouten bevat;
 - m. een duidelijke en logische structuur heeft;
 - n. in de memorie van toelichting volledig wordt toegelicht, waarbij wordt ingegaan op de aanleiding, de probleemstelling, het doel, de meetbaarheid van het doel, de belanghebbenden, de afgewogen alternatieven, de rol van de overheid, de verwachte (neven-)effecten en de financiële consequenties voor overheid en burgers. Het begrip financiële consequenties moet ruim worden opgevat. Niet alleen uitgaven vallen onder het begrip, maar ook baten. Daarnaast verdient het aanbeveling dat de financiële paragraaf ook de resultaten van doorrekeningen van voorziene effecten van de regeling en de niet gekozen alternatieven vermeldt.
7. Indien er overeenstemming is tussen WJZ en het beleidsministerie over de tekst van het concept, wordt het dossier aan het Ministerie van Financiën⁵⁵ aangeboden ter toetsing van de financiële paragraaf aan de (meer-)jarenbegroting. Deze toetsing dient ter verificatie van de uitgangspunten opgenomen in de financiële paragraaf. Afhankelijk van het dossier wordt afgestemd of WJZ of het beleidsministerie deze toetsing aanvraagt. Het verzoek wordt gericht aan de Minister van Financiën door tussenkomst van de Sectordirecteur FBB.
8. Indien er op punten nog geen overeenstemming is en deze van fundamentele aard zijn, dan neemt WJZ deze op in de beslispunten van het advies aan de minister dat wordt opgesteld naar aanleiding van de verzochte wetgevingstoets.

BIJZONDERE ADVIESORGANEN

ALGEMEEN - Ingevolge artikel 64, tweede lid, onderdeel a, van de Staatsregeling van Curaçao wordt de Raad van Advies gehoord over alle ontwerpen van landsverordeningen en landsbesluiten, houdende algemene maatregelen. Advisering door de Raad van Advies vindt plaats, nadat alle ambtelijke en overige adviezen zijn ingewonnen. Dit betekent dat aan de raad een ontwerp wordt voorgelegd dat het resultaat is van de gehele beleidsontwikkeling, waarbij rekening is gehouden met de adviezen van bijzondere adviesorganen zoals de SER, het GOA, en andere wettelijk voorgeschreven adviezen.

In het kader van de vaststelling van de begroting en de jaarrekening is het **College financieel toezicht** een additioneel adviesorgaan. Ingevolge artikel 11, eerste lid, van de Rijkswet financieel toezicht, adviseert het College op verzoek van het bestuur op een ontwerpbegroting of een ontwerpwijziging van een vastgestelde begroting. De vastgestelde jaarrekening of het ontwerp daarvan wordt ingevolge artikel 18, vierde en vijfde lid, van de rijkswet aan het College voorgelegd. Het proces van advisering in dit kader betreft het toetsen of uit de jaarrekening blijkt of een begrotingsjaar is afgesloten met een tekort.

Het kan ook wenselijk zijn advies te vragen aan het bestuur van het **Gemeenschappelijk Hof**⁵⁶, of aan de **Procureur-Generaal**⁵⁷. Het Hof kan adviseren over bijvoorbeeld een voorziene strafmaat op

⁵⁵ Sector Financieel beheer en begrotingsbeleid.

⁵⁶ Ingevolge artikel 47 van de Rijkswet Gemeenschappelijk Hof van Justitie geeft het bestuur van het Hof advies aan de regering.

⁵⁷ Artikel 15, eerste lid, van de Rijkswet openbare ministeries van Curaçao, van Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

overtreding van een wettelijk voorschrift. De Procureur-Generaal kan adviseren over de bewijsbaarheid van een op te nemen strafbaar feit. Beide organisaties kunnen in elk geval adviseren over de verwachte gevolgen op de werkdruk van een nieuwe maatregel en dus op de financiering van de organisaties conform de geldende afspraken op basis van de rijkswetgeving.

Met de inwerkingtreding van de Landsverordening kinderombudsman⁵⁸ kan de regering de **Ombudsman** advies vragen inzake wetgeving die mogelijk de rechten van jeugdigen raken. De Ombudsman is ook bevoegd uit eigen beweging te adviseren over dergelijke effecten.

In het kader van het in kaart brengen van neveneffecten verdient het aanbeveling het voorstel ook voor te leggen aan organisaties als de Kamer van Koophandel, de Sociale Verzekeringsbank of de Centrale Bank voor Curaçao en Sint Maarten.

Het beleidsveld, of reeds bestaande wetgeving zal aanduiden of een bijzonder adviesorgaan advies moet uitbrengen. Een voorbeeld van een adviesverplichting die voortvloeit uit het beleidsveld, is artikel 2, eerste lid, van de Landsverordening Sociaal Economische Raad.

Een voorbeeld van een verplichting die direct voortvloeit uit een landsverordening, is artikel 10, eerste lid, van de Landsverordening georganiseerd overleg in ambtenarenzaken.

Een voorbeeld van advies door belangengroepen is artikel 2, tweede lid, van de Prijzenverordening 1961.

CONSULTATIE

Het is over het algemeen wenselijk een voorstel ter **consultatie** voor te leggen aan stakeholders. Met een consultatie van vertegenwoordigende belangengroepen in de samenleving of de samenleving in het algemeen, wordt het draagvlak voor de voorgenen regeling getoetst. Er kunnen ook aanbevelingen worden verkregen ter verbetering van de uitvoerbaarheid en de handhaafbaarheid. Over het algemeen is het ter consultatie voorleggen van een voorgenen regeling, niet verplicht. Het beleidsministerie is dan ook vrij in de verwerking van het resultaat van de consultatie. In het belang van transparantie en het bevorderen van de betrokkenheid van de samenleving bij de wetgeving, is het wel wenselijk in de memorie van toelichting in te gaan op deze consultatie en het resultaat daarvan.

Een bijzonder vorm van consultatie is neergelegd in artikel 39 van het Statuut voor het Koninkrijk. In de praktijk heeft toepassing van dit artikel niet goed gefunctioneerd. In het kader van het Ambtelijk wetgevingsoverleg Koninkrijksrelaties is afgesproken invulling te geven aan dit artikel van het Statuut. Het daadwerkelijk voorleggen van ontwerpen zoals door de statuutwetgever voorzien is een proces in ontwikkeling. Aangezien er sprake is van een groeiproses, wordt vooralsnog invulling gegeven aan dit artikel door een startnotitie via de postbus concordantewetgeving@gobiernu.cw te delen met de betrokken ambtelijke diensten van de andere landen.

In de startnotitie wordt aangegeven of het wetgeving betreft op een rechtsgebied als genoemd in artikel 39, eerste lid, van het Statuut. Bovendien wordt in de startnotitie vermeld of er sprake is van

⁵⁸ P.B. 2020, no. 128.

een ingrijpende wijziging ten opzichte van het geldende recht. Door toezending van dit oordeel aan de andere landen zijn deze in de gelegenheid om af te wegen of zij zich in die beoordeling kunnen vinden. Een voorstel dat in de startnotitie als een ingrijpende wijziging is aangemerkt, moet aan de drie landen ter consultatie worden toegezonden.

Als vanuit een van de andere landen tijdig te kennen wordt gegeven dat het naar het oordeel van dat land gaat om een ingrijpende wijziging, terwijl dat niet in de startnotitie is vermeld, moeten de twee andere landen eveneens worden geïnformeerd over het voornemen. In alle gevallen waarin het voorstel aanstonds of later is aangemerkt als ingrijpende wijziging en de andere landen dus over het voorstel zijn geconsulteerd in de consultatiefase, moet uit de memorie van toelichting blijken op welke wijze afstemming heeft plaatsgevonden.

Het zo mogelijk toelichten van eventuele specifieke verschillen in de wetgeving voor de onderwerpen genoemd in artikel 39 ten opzichte van de andere landen, dient ook ter informatie aan de Hoge Raad die als hoogste rechtscollege van het Koninkrijk een uniformerende taak ziet weggelegd bij het hanteren van concordantie in de rechtspraak.

STAPPEN:

1. Indien consultatie met de samenleving wenselijk is, dan wordt eerst deze consultatie verricht. Zodoende kunnen de adviesorganen beschikken over een volledig beeld van het proces van de beleidsontwikkeling. In deze fase wordt ook de consultatie in het kader van artikel 39 van het Statuut uitgevoerd.
2. WJZ biedt na de wetgevingstoets het eventueel aangepaste concept aan de minister⁵⁹ aan en geeft daarbij in overweging het advies van het bijzondere adviesorgaan te verzoeken. De behandelend ambtenaar draagt zorg voor een aanbiedingsbrief aan het bijzondere adviesorgaan.
3. Indien het advies van de SER wordt verzocht, dient rekening te worden gehouden met de bevoegdheid van de SER neergelegd in artikel 12, tweede lid, van de Landsverordening Sociaal Economische Raad, om nadere toelichting te vragen van door de ministers aangewezen medewerkers. WJZ kan hierbij ondersteunen.
4. Het adviesorgaan zendt het advies aan de minister met afschrift aan WJZ⁶⁰.
5. De minister besluit in overleg met de betrokken (beleids-)organisatie over de gevolgen van het advies voor het beleid zoals neergelegd in het voorstel.
6. Indien het advies aanleiding geeft tot wijziging van de concepttekst, dan wordt in onderling overleg tussen WJZ en het beleidsministerie besloten over aanpassing, waarbij WJZ toetst of de beleidsmatig wenselijk geachte aanpassingen zich verhouden met de kwalitatieve eisen die voor een ontwerp gelden. De reactie op een wettelijk voorgeschreven advies, waaronder tevens een advies van de SER wordt verstaan, wordt in een aparte paragraaf in de memorie van toelichting opgenomen. Overige adviezen worden ook in de memorie van toelichting toegelicht, onder vermelding van eventuele wijzigingen van het voorstel. Voor de transparantie is het wenselijk ook bijzondere aandacht te besteden, aan de adviezen die *niet* hebben geleid tot

⁵⁹ Ingevolge artikel 2, tweede lid, van de Landsverordening Sociaal Economische Raad brengt de SER advies uit aan de regering op verzoek van een of meer ministers. Er is dus geen besluitvorming door RvM nodig, tenzij het specifieke geval het politiek wenselijk maakt om deze extra stap in het proces rechtvaardigt.

⁶⁰ Voor de SER heeft WJZ een aparte postbus aangemaakt: postbus.ser@gobiernu.cw.

aanpassing van het voorstel en de beweegredenen hiertoe. Deze additionele toelichting is wenselijk voor de totale beeldvorming door de Raad van Advies.

7. Indien ingrijpende wijzigingen worden voorgesteld die niet het gevolg zijn van het advies van een bijzonder adviesorgaan, waaronder de SER, wordt uitdrukkelijk overwogen of het passend is niet een nieuw advies van dat adviesorgaan te verzoeken. In dat geval is namelijk sprake van nieuw beleid, waar het adviesorgaan nog niet over is gehoord.

ADVISERING RAAD VAN ADVIES

ALGEMEEN - Zoals hierboven is beschreven, is de Raad van Advies het laatste adviesorgaan dat zich over een ontwerp buigt. Deze rol volgt uit het feit dat de Raad van Advies een hoog college van staat is en als zodanig uitdrukkelijk is belast met de advisering van de regering en de Staten over ontwerpwetgeving⁶¹. Aangezien WJZ binnen het Ministerie van Algemene Zaken is belast met de algehele zorg voor wet- en regelgeving, vervult WJZ in deze fase de trekkersrol. In voorkomende bijzondere gevallen kan in overleg met het beleidsverantwoordelijke ministerie hier vanaf worden geweken.

De tekst van de landsverordening en de memorie van toelichting worden in deze fase niet meer als *concept* aangeduid, maar als *ontwerp*. Met het vragen van het advies van de Raad van Advies is de beleidsontwikkeling afgesloten en begint de formele besluitvormingsprocedure. Het ontwerp is echter nog niet openbaar. Het ontwerp en de adviezen worden in de regel openbaar bij de aanbidding van het ontwerp door de Gouverneur aan de Staten⁶².

Ingevolge artikel 4, tweede lid, onderdeel a, van het reglement van orde raad van ministers, beraadslaagt en besluit de raad over het aanbieden van ontwerpen van landsverordeningen en landsbesluiten, houdende algemene maatregelen, aan de Raad van Advies.

De Raad van Advies houdt in de regel een termijn van drie maanden aan voor het uitbrengen van een advies. In het geval van een spoedadvies wordt in de regel een termijn van vier à zes weken aangehouden.

STAPPEN:

1. Het dossier waarbij in overweging wordt gegeven besluitvorming van de raad van ministers⁶³ uit te lokken over aanbidding aan de Raad van Advies omvat⁶⁴:

⁶¹ Op basis van de Rijkswet financieel toezicht adviseert ook het College financieel toezicht over ontwerpen tot vaststelling van de begroting en wijzigingen daarvan.

⁶² Artikel 27 van de Landsverordening Raad van Advies.

⁶³ Hoewel artikel 4, tweede lid, onderdeel a, van het RvO RvM, de beraadslaging en besluitvorming over ontwerpen beperkt tot die waar de ministers gemeenschappelijk de verantwoordelijkheid dragen voor de inhoud daarvan, beraadslaagt én besluit RvM in de praktijk over aanbidding aan de Raad van alle ontwerpen en wordt geen onderscheid gemaakt of de verantwoordelijkheid voor een ontwerp gemeenschappelijk of individueel gedragen wordt. Meestal kent een ontwerp ook meerdere ondertekenaars gelet op het feit dat veel beleidsvelden overlappen.

⁶⁴ De volledigheid van het dossier wordt door de Raad van Advies getoetst aan de hand van de Beleidsregels met betrekking tot het ontbreken van adviezen van derden ten aanzien van Regeringsontwerpen van 6 maart 2017.

- a. het ontwerp met bijbehorende toelichting;
 - b. advies WJZ;
 - c. advies van het Ministerie van Financiën;
 - d. eventueel advies van SER of CGOA;
 - e. andere bij landsverordening voorgeschreven adviezen en andersoortige adviezen,
 - f. startnotitie en
 - g. een kort persbericht dat het ontwerp aan de Raad van Advies is aangeboden.
2. Het ontwerp en van de memorie van toelichting vermelden op elke pagina in de header: **Tekst t.b.v. Raad van Advies**. Zodoende wordt onduidelijkheid over de versies voorkomen. Het is van belang dat de Raad een net dossier ontvangt. Het kan namelijk voorkomen, dat in de administratieve afhandeling, de volgorde van de stukken verandert of stukken niet meegezonden worden. Het is niet noodzakelijk om alle ambtelijke voorstukken en verschillende concepten mee te zenden, maar wel de goedgekeurde startnotitie, de adviezen van het Ministerie van Financiën en van WJZ, en de adviezen van adviesorganen of bijvoorbeeld van het Hof, en in voorkomende gevallen het resultaat van de consultatie van derde belanghebbenden.
3. In spoedeisende⁶⁵ gevallen kan aan de minister in overweging worden gegeven de Minister-President te verzoeken de besluitvorming op stuk te doen geschieden. Het besluit op stuk wordt in de eerste volgende vergadering van de raad bekrachtigd. De Raad van Advies ontvangt dan de omslag, met daarop de handtekeningen voor akkoord, van ten minste vijf ministers.
4. Indien een spoedadvies van de Raad van Advies wenselijk is, dan dient dit in het advies aan de minister te worden gemotiveerd, opdat de afwegingen in de besluitvorming worden meegenomen en zichtbaar zijn voor de Raad van Advies. Daarbij wordt getoetst of er sprake is van één van de gevallen die door de Raad zijn aangeduid als gevallen waarin het verzoeken van een spoedadvies aanvaardbaar is⁶⁶:
 - a. een implementatietermijn van internationale regelgeving dreigt te worden overschreden;
 - b. een andere fatale termijn is of dreigt te worden overschreden;
 - c. het afzien van een spoedbehandeling zou onoverkomelijke substantiële budgettaire gevolgen hebben;
 - d. door een spoedbehandeling wordt de noodzaak tot het verlenen van terugwerkende kracht aan een regeling, welke een verzwaring voor de burgers of bedrijven zou betekenen, voorkomen of wordt minder dringend;
 - e. er is sprake van een urgent herstel van een gebrek in regelgeving.
5. Het secretariaat RvM zal door tussenkomst van Document Management (hierna: DM) de omslag met alle stukken, aan het Kabinet van de Gouverneur aanbieden, voor doorgeleiding naar de Raad van Advies. Indien er sprake is van een verzoek om spoedadvies, dan blijkt dit met zoveel woorden uit het besluit van de RvM of een begeleidende brief van de minister.
6. De Gouverneur vraagt het advies aan, aangezien het adviesverzoek een besluit van de regering is⁶⁷. Het adviesverzoek geschiedt door plaatsing van de daartoe strekkende stempel op de omslag door het Kabinet en ondertekening door de Gouverneur.

⁶⁵ Zie besluit RvM van 2 november 2022 (2022/034371).

⁶⁶ Brief van de Raad van Advies aan de Minister-President van 29 maart 2012 (Raad van Advies no. OV/13-12).

⁶⁷ Zie artikel 64 van de Staatsregeling.

7. Het Kabinet biedt de omslag wederom aan DM aan, die voor bezorging bij het secretariaat van de Raad van Advies zorg draagt. In geval van een verzoek om een spoedadvies, dan zal WJZ zorgdragen voor het uitvoeren van deze stappen.
8. WJZ stuurt een digitale versie van het ontwerp naar de secretaris van de Raad van Advies vanuit het emailadres postbus.rva@gobiernu.cw onder bijvoeging van het besluit van RvM. In voorkomende gevallen blijkt het besluit van RvM uit de handtekeningen op de omslag.
9. Het advies wordt in de plenaire vergadering van de Raad van Advies vastgesteld en wordt ondertekend door de ondervoorzitter en de secretaris. Bij uitdrukkelijk besluit van de Raad van Advies of in uitzonderlijke gevallen kan een advies buiten vergadering, dus langs elektronische weg, worden vastgesteld⁶⁸.
10. Het advies wordt door de ondervoorzitter en de secretaris van de Raad van Advies aan de Gouverneur aangeboden. De Gouverneur tekent op het advies door middel van een stempel en handtekening aan, dat het advies is gezien.
11. Het secretariaat van de Raad zendt een scan van het advies per e-mail naar de secretaris van de raad van ministers, de Sectordirecteur FBB en WJZ⁶⁹.
12. WJZ zendt dit bericht door naar de behandeld ambtenaar bij het beleidsministerie.
13. Het Kabinet van de Gouverneur stuurt het advies naar DM voor doorgeleiding naar WJZ of het Ministerie van Financiën indien het advies betrekking heeft op de begroting of jaarrekening.

HET ADVIES - De Raad van Advies hanteert vaste formuleringen voor het uiteindelijke oordeel over een ontwerp (het dictum). Deze vaste dicta zijn⁷⁰:

1. “De Raad van Advies heeft geen opmerkingen bij de ontwerplandsverordening en adviseert de regering om de ontwerplandsverordening bij de Staten in te dienen.”

Toelichting: Dit dictum betreft een instemmend advies van de Raad, ook wel aan te duiden als een “blanco advies”. Een advies waarin uitsluitend redactionele opmerkingen (apart op te nemen in een bijlage) worden gemaakt, wordt ook aangemerkt als een blanco advies. Een blanco advies van de Raad van Advies betekent, dat de Raad akkoord is met de inhoud en de vormgeving van het ontwerp. Er is dan geen belemmering voor aanbieding aan de Staten. Een nieuwe behandeling door de raad van ministers, is dan niet noodzakelijk.

In geval van een blanco advies is het uitgangspunt, dat het ontwerp niet meer inhoudelijk wordt gewijzigd.

2. “De Raad van Advies heeft een aantal opmerkingen bij de ontwerplandsverordening en adviseert de regering om daarmee rekening te houden voordat zij de ontwerplandsverordening bij de Staten indient.”

⁶⁸ Artikel 24a, eerste lid, van de Landsverordening Raad van Advies.

⁶⁹ postbus.rva@gobiernu.cw

⁷⁰ Brief aan de Minister-President van 21 oktober 2021 (OV/27-21).

Toelichting: Met dit dictum zegt de Raad dat hij geen zwaarwegende bedenkingen heeft tegen het ontwerp en dat hij slechts enige aanpassing van de ontwerplandsverordening zelf en/of van de toelichting adviseert.

3. “De Raad van Advies heeft een aantal bezwaren bij de ontwerplandsverordening en adviseert de regering om de ontwerplandsverordening niet bij de Staten in te dienen, tenzij het is aangepast.”

Toelichting: Dit dictum geeft aan dat de Raad bezwaren tegen één of meer onderdelen van de ontwerplandsverordening heeft. Deze bezwaren kunnen alleen door (ingrijpende) aanpassing van de ontwerplandsverordening worden ondervangen en waarover de raad van ministers zich opnieuw moet buigen.

4. “De Raad van Advies heeft ernstige bezwaren tegen de ontwerplandsverordening en adviseert de regering om het niet bij de Staten in te dienen.”

Toelichting: Dit (zwaarste) dictum wordt gebruikt wanneer de Raad fundamentele bezwaren heeft, die niet door aanpassing van de ontwerplandsverordening zijn te ondervangen. Daarom adviseert de Raad om de ontwerplandsverordening niet bij de Staten in te dienen.

OPSTELLEN NADER RAPPORT

1. De reactie van de regering op het advies van de Raad van Advies wordt neergelegd in een **nader rapport**⁷¹. Hiermee wordt de reactie van de regering op het advies een separaat onderdeel van de parlementaire stukken. Dit beleid is ook in lijn met de wetgevingspraktijk in de andere landen van het Koninkrijk. Het nader rapport is gericht aan de Gouverneur. In het nader rapport verzoekt de minister de Gouverneur het ontwerp aan de Staten aan te bieden.
2. Indien wordt besloten het ontwerp niet verder te brengen, dan wordt de Gouverneur ook door middel van een nader rapport geïnformeerd. Het dossier kan vervolgens op voordracht van de minister worden gedeponneerd in het archief van DM.

STAPPEN:

-
1. Het nader rapport is gericht aan de Gouverneur. Het nader rapport wordt samen met het ontwerp zoals het aan de Raad van Advies was voorgelegd, bij het ontwerp gevoegd.
 2. WJZ draagt in de regel in samenwerking met de behandelend ambtenaar bij het beleidsministerie zorg voor een nader rapport, gelet op de noodzaak de reactie van de regering op het advies vanuit een breed perspectief te benaderen.

⁷¹ Anders dan in de memorie van toelichting bij artikel 27 van de Landsverordening Raad van Advies aangegeven, wordt het wenselijk geacht met een nader rapport te werken gelijk de andere landen van het Koninkrijk. De reactie op het advies van de RvA wordt dus niet meer in de memorie van toelichting bij het ontwerp opgenomen.

3. Zo nodig wordt het ontwerp naar aanleiding van het advies van de Raad van Advies aangepast. De aanpassingen worden in het nader rapport gemotiveerd. Het ontwerp zoals het aan de Raad van Advies is voorgelegd, wordt bij het nader rapport gevoegd.
4. In het nader rapport worden de punten die door de Raad van Advies naar voren zijn gebracht, elk apart besproken in de volgorde die in het advies is aangehouden.
5. De wetstechnische en redactionele opmerkingen die de Raad opneemt in de bijlage bij het advies, worden niet in het nader rapport besproken, tenzij verwerking van deze opmerkingen leidt tot inhoudelijke wijzigingen van het ontwerp. Volstaan kan worden met de vermelding dat deze zijn verwerkt.
6. Het niet overnemen van voorstellen van de Raad van Advies tot wijziging van het ontwerp of toelichting, wordt in het nader rapport gemotiveerd.
7. Het nader rapport wordt ondertekend door de verantwoordelijke minister.
8. Afhankelijk van de aard van de aanpassingen vindt eerst beraadslaging en besluitvorming door RvM plaats.
9. Bij het aanpassen van het ontwerp aan het advies van de Raad van Advies wordt in het bijzonder rekening gehouden met mogelijke gevolgen voor de financiële paragraaf van de memorie van toelichting en worden zo nodig ook in dit onderdeel aanpassingen aangebracht. Het is van belang hierbij te overwegen ten voordele of ten laste van welke begroting voordelen en kosten verbonden aan de inwerkingtreding van de landsverordening eerst worden verwacht. Het voorbereidingsproces kan immers de nodige tijd in beslag nemen en dan kunnen onderdelen van de memorie van toelichting zijn achterhaald. Met name ten aanzien van de financiële paragraaf dient hier de nodige aandacht aan worden geschonken.

CONCORDANTIEBEGINSEL

Een voorstel tot ingrijpende wijziging van bestaande wetgeving ten aanzien van de onderwerpen, genoemd in artikel 39, eerste lid, van het Statuut wordt niet aan de Staten aangeboden, alvorens de regeringen van de andere landen in de gelegenheid zijn gesteld hun zienswijze hierover te doen blijken.

De statuutwetgever had met deze bepaling voor ogen, dat voor een aantal voor het rechtsbestel fundamentele onderwerpen in de landen van het Koninkrijk zoveel mogelijk op overeenkomstige wijze worden geregeld. Door het ontwerp aan de andere landen voor te leggen, kunnen die landen besluiten of zij vergelijkbare wetgeving zullen opstellen. Artikel 39 is geen onderdeel van het hoger toezicht vanuit het Koninkrijk, maar is een instrument voor samenwerking. Zoals onder het kopje Consultatie aangegeven, ligt het zwaartepunt van de toepassing van artikel 39 in de voorbereiding van het voorstel.

AANBIEDING AAN DE STATEN

Het akkoord van RvM met aanbieding aan de Raad van Advies, omvat in principe tevens het akkoord om het ontwerp aan de Staten aan te bieden voor goedkeuring.

Deze hoofdregel is niet van toepassing, indien de Raad van Advies **ingrijpende kritiek** had op de inhoud of de vormgeving van het ontwerp.

Indien inhoudelijke wijziging van het ontwerp noodzakelijk blijkt te zijn, dan is hernieuwde beraadslaging en eventueel besluitvorming door de raad van ministers voorgeschreven. Dit volgt uit artikel 4, tweede lid, onderdeel b, RvO RvM, en de toelichting bij dit artikel.

Een nieuw advies van de Raad van Advies is in elk geval noodzakelijk, indien **ingrijpende wijzigingen** worden voorgesteld die niet het gevolg zijn van het advies van de Raad van Advies. In dat geval is er namelijk sprake van nieuw beleid, waar de raad niet over is gehoord.

STAPPEN:

1. Indien de Raad van Advies een blanco advies heeft uitgebracht, dan is hernieuwde beraadslaging en besluitvorming door de raad van ministers **niet** nodig.
2. Indien het advies van de Raad van Advies heeft geleid tot ingrijpende wijzigingen⁷², dan biedt WJZ het ontwerp aan de minister aan, en geeft in overweging:
 - in te stemmen met het nader rapport, alsmede met het ontwerp zoals het is aangepast naar aanleiding van het advies van de Raad van Advies.
 - aanbieding aan de raad van ministers voor beraadslaging en besluitvorming over aanbieding aan de Gouverneur ter voorlegging aan de Staten voor goedkeuring.
3. Indien de minister, of in voorkomend geval de raad van ministers⁷³, instemt met aanbieding aan de Staten, dan wordt de omslag geretourneerd naar WJZ.
4. WJZ stelt het aanbiedingsdossier samen. De te ondertekenen stukken worden in het dossier opgenomen. Het aanbiedingsdossier⁷⁴ omvat:
 - Nr. 1: het aanbiedingsformulier; Wordt ondertekend door de Gouverneur en de verantwoordelijke minister⁷⁵;
 - Nr. 2: het ontwerp van de landsverordening; Wordt niet ondertekend bij de aanbieding aan de Staten, maar enkel na goedkeuring door de Staten⁷⁶.
 - Nr. 3: de memorie van toelichting; Wordt enkel door de verantwoordelijke minister(s) ondertekend.
 - Nr. 4: het nader rapport gericht aan de Gouverneur. Wordt door de verantwoordelijke minister(s) ondertekend.
 - Als bijlagen worden toegevoegd:
 - het originele advies van de Raad van Advies, tenzij er sprake is van een blanco advies;
 - eventuele adviezen van de SER en andere voorgeschreven adviesorganen.

⁷² Indien wijzigingen worden aangebracht die niet volgen uit het advies van de Raad van Advies, dan is herhaalde advisering aangewezen.

⁷³ Indien er sprake was van een ingrijpende wijziging ten opzichte van het ontwerp dat aan de Raad van Advies was voorgelegd.

⁷⁴ WJZ en de griffie van de Staten werken in dier voege samen, dat de ontwerpen worden aangeleverd in het formaat dat door de Staten wordt gehanteerd.

⁷⁵ Zie Ar 153 voor de regels omtrent medeondertekening.

⁷⁶ Indien het ontwerp tijdens de parlementaire procedure wordt gewijzigd/ geamendeerd, dan wordt een doorlopende tekst opgemaakt ten behoeve van de ondertekening.

5. Het aanbiedingsdossier wordt door WJZ aan de minister voorgelegd voor ondertekening van de **memorie van toelichting** (nr. 3) en het **nader rapport** (nr. 4).
6. WJZ voegt een conceptpersbericht bij, waarin een korte samenvatting van de doelstellingen van het ontwerp wordt gegeven.
7. WJZ brengt door tussenkomst van DM het aanbiedingsdossier naar het Kabinet van de Gouverneur voor ondertekening van het **aanbiedingsformulier** (nr. 1).
8. **Nadat** de Gouverneur het aanbiedingsformulier⁷⁷ heeft ondertekend, draagt WJZ door tussenkomst van DM zorg voor het voorleggen van het aanbiedingsdossier aan de minister voor het plaatsen van het **contraseign** op het aanbiedingsformulier (nr 1).
9. Zodra het contraseign is geplaatst, draagt WJZ zorg voor aanbidding van het dossier aan de griffie van de Staten via het emailadres postbus.statenstukken@gobiernu.cw. De originele set wordt bewaard bij WJZ.
10. WJZ biedt het conceptpersbericht aan de Directie Communicatie en Voorlichting aan voor plaatsing op de website www.gobiernu.cw en aanbidding aan de media, indien de minister daarmee heeft ingestemd.

GOEDKEURING - BEHANDELING DOOR STATEN

ONTVANGST

De **griffie** van de Staten ontvangt het ontwerp van WJZ. De griffie bevestigt ontvangst van de aanbidding door een e-mailbericht te sturen naar postbus.statenstukken@gobiernu.cw.

NUMMERING

De griffie kent een **uniek nummer** toe aan het ontwerp. Dit unieke nummer is een volgnummer in een doorlopende serie sinds het ontstaan van het Land Curaçao. De griffie identificeert het ontwerp nader, door een combinatie van het unieke nummer, met aanduiding van het zittingsjaar waarin het ontwerp is ontvangen, aan het ontwerp toe te voegen. Elk document in het dossier van het ontwerp wordt opeenvolgend aangeduid met een combinatie van:

- het zittingsjaar, waarin het document is ingediend,
- het unieke nummer van het dossier en
- een volgnummer in het dossier.

Voorbeeld vermelding uniek nummer op aanbiedingsformulier: Zittingsjaar 2021-2022-**150**, nr. 1.

Voorbeeld vermelding uniek nummer op eindverslag van de Centrale Commissie in hetzelfde dossier, maar dat in het volgend zittingsjaar wordt uitgebracht, waarbij meteen naar behandeling in openbare vergadering wordt geconcludeerd: Zittingsjaar 2022-2023-150, nr. 5.

⁷⁷ De Gouverneur ondertekent de memorie van toelichting niet.

De griffie plaatst de ontvangen en uitgebrachte documenten op de website van de Staten⁷⁸.

SCHRIFTELIJKE VOORBEREIDING

Het ontwerp wordt door de voorzitter van de Staten als ingekomen post aangemeld bij de eerstvolgende openbare vergadering van de Staten. De voorzitter stelt daarbij voor, dat het ontwerp in handen van de Centrale Commissie wordt gesteld voor het voorbereidende onderzoek (artikel 63, eerste lid, RvO Staten). Ingeval de voorzitter van de Staten van oordeel is, dat een bepaald onderwerp van zodanig spoedeisend karakter is, dat een besluit van de openbare vergadering niet kan worden afgewacht, is hij bevoegd de ontwerplandsverordening zelf naar de Centrale Commissie te verwijzen (tweede lid).

Het onderzoeken van een ontwerplandsverordening betreft de beoordeling of de aangeleverde stukken voldoende duidelijk zijn om over te kunnen gaan naar beraadslaging en besluitvorming in een openbare vergadering van de Staten. Indien de stukken aanleiding geven tot vragen, worden deze door de griffie in een verslag vastgelegd en ondertekend door de voorzitter.

Ingevolge artikel 44, eerste lid, RvO Staten, kunnen de leden ook buiten de vergadering van de Centrale Commissie, hun opmerkingen omtrent een ontwerp-landsverordening naar voren brengen. Dit dient schriftelijk en binnen een door de Centrale Commissie vast te stellen termijn te geschieden.

Afhankelijk van de aard van de vragen en de respons verwacht van de verantwoordelijke ministers, zal de Centrale Commissie een ander soort verslag uitbrengen. Hieronder is een overzicht van de wisseling van stukken tussen de Centrale Commissie en de minister. Het overzicht is afgeleid van de artikelen 38 tot en met 42 RvO Staten.

Centrale Commissie brengt uit een:	Aard van het soort verslag:	Minister antwoordt met:
Voorlopig Verslag	Mogelijk nog meer vragen of opmerkingen na ontvangst reactie van de minister	• Memorie van antwoord • Behandeling centrale commissie binnen 30 dagen na ontvangst
Nader voorlopig verslag	Mogelijk nog meer vragen of opmerkingen naar aanleiding van de memorie van antwoord	• Nota naar aanleiding van het nader voorlopig verslag • Behandeling centrale commissie 30 dagen na ontvangst

⁷⁸ www.parlamento.cw.

Verslag	Vragen of opmerkingen, waarbij het ontwerp na beantwoording door de minister voldoende voorbereid voor openbare behandeling wordt geacht.	Nota naar aanleiding van het verslag
Eindverslag	Geen vragen of opmerkingen, of de vragen of opmerkingen vereisen geen schriftelijke reactie van de minister.	Beantwoording van vragen in de openbare vergadering.

Artikel 31, derde lid, van het RvO Staten geeft aan, dat het verslag rechtstreeks aan de Gouverneur wordt uitgebracht. De wisseling van stukken geschiedt door tussenkomst van WJZ via het emailadres postbus.statenstukken@gobiernu.cw.

WJZ kan het beleidsministerie ondersteunen door het beantwoorden van de vragen van de Statenleden te coördineren. Dit geschiedt dan in nauwe samenwerking met de behandelend ambtenaar van het desbetreffende ministerie. De details van de samenwerking zijn mede afhankelijk van de aard van het ontwerp.

STAPPEN:

1. Griffie zendt het verslag zowel in PDF als in MS Word naar WJZ op het emailadres: postbus.statenstukken@gobiernu.cw.
2. WJZ boekt het verslag in en informeert bij apostille (zie Modellen) de minister van de ontvangst van het verslag en biedt een kopie aan.
3. WJZ analyseert de vragen en overlegt met de behandelend ambtenaar over een eventuele taakverdeling bij het beantwoorden van de vragen. Een taakverdeling kan het doelmatig beantwoorden van de vragen bevorderen. Vragen van beleidsmatige aard dienen door het beleidsverantwoordelijke ministerie te worden beantwoord. Vragen van meer juridische of wetstechnische aard komen in elk geval voor rekening van WJZ. Afhankelijk van de aard van de vragen kan het wenselijk zijn, dat verschillende onderdelen van het beleidsverantwoordelijke ministerie input leveren. Bijvoorbeeld, vragen over de uitvoering of handhaving, of vragen over de financiering van het voorstel, vereisen input van een uitvoerende dienst respectievelijk van de financial controller van het ministerie. De behandelend ambtenaar bij het ministerie treedt op als coördinator en contactpersoon voor WJZ.
4. WJZ voert in de regel de redactie van het antwoord op de vragen en stelt een ontwerpnota op.
5. Indien ambtelijk akkoord is bereikt over de inhoud van de ontwerpnota, biedt WJZ de ontwerpnota aan de minister ter ondertekening aan. In het WJZ advies wordt aandacht geschonken aan onderdelen die bijzondere aandacht en uitdrukkelijke besluitvorming vereisen.

Indien de vragen van de Statenleden aanleiding geven tot het advies om het ontwerp **ingrijpend** te wijzigen, of het ontwerp in te trekken, dan geeft WJZ aan de minister in

overweging dit voornemen ter beraadslaging en besluitvorming voor te leggen aan de raad van ministers. Behandeling door RvM kan achterwege blijven, indien naar het oordeel van de minister en de minister-president dringende redenen zich verzetten tegen een hernieuwde behandeling door de raad (artikel 4, tweede lid, onderdeel c, RvO RvM).

6. Na ondertekening zendt de minister de nota retour naar WJZ voor aanbieding aan de Staten.
7. WJZ biedt de nota aan de voorzitter van de Staten aan door tussenkomst van de griffie via postbus.statenstukken@gobiernu.cw. Het origineel wordt bewaard in het dossier bij WJZ.

Het einde van de schriftelijke voorbereiding wordt door de Staten aangegeven in het laatste schriftelijk stuk van hun zijde. Daarin wordt de standaardformule gebruikt: *In het vertrouwen dat de Regering het vorenstaande schriftelijk vóór de openbare behandeling van het onderhavige ontwerp zal willen beantwoorden, wordt de behandeling dezerzijds door de gewisselde schrifturen geacht thans voldoende voorbereid te zijn.*

Na de melding aan de minister dat de schriftelijke voorbereiding is afgesloten, zullen de Staten besluiten over de planning van de mondelinge beraadslaging en besluitvorming.

OPENBARE BEHANDELING

De voorzitter van de Staten zal de behandeling op de agenda van de Staten plaatsen. De griffie zendt een uitnodiging aan de minister om in de vergadering aanwezig te zijn. Een afschrift wordt gezonden naar de postbus.statenstukken@gobiernu.cw. De minister kan zich doen bijstaan door personen die door hem zijn aangewezen (artikel 58, derde lid, van de Staatsregeling). In de regel bestaat de delegatie van de minister uit:

- een kabinetsmedewerker,
- behandelend medewerker van het ministerie,
- de behandelend jurist van WJZ.

De samenstelling en omvang van de delegatie zal natuurlijk ook afhankelijk zijn van de aard en de politieke context van het onderwerp. Aangezien het onderwerp nog altijd een ontwerp landsverordening betreft, zal WJZ telkens vertegenwoordigd dienen te zijn.

De beraadslaging in openbare vergadering geschiedt aan de hand van de artikelen 71 tot en met 81, 84 tot en met 88, 90 en 91, van het RvO Staten. De artikelen die niet in deze opsomming worden genoemd betreffen de ontwerpen van eenvormige landsverordening.

De behandeling van het ontwerp kan, naar het oordeel van de minister, beginnen met een inleidende uiteenzetting over het ontwerp om het beleid en de afwegingen toe te lichten.

Indien de minister een inleiding over het ontwerp geeft, dan volgt aansluitend de eerste ronde voor het stellen van vragen en het plaatsen van opmerkingen door de leden van de Staten.

Afhankelijk van de aard van de vragen, zal de minister de vragen meteen beantwoorden of schorsing van de vergadering verzoeken om de beantwoording voor te bereiden. De vertegenwoordiger(s) van de minister en WJZ schrijven de vragen meteen op⁷⁹ in de volgorde

⁷⁹ Het verdient aanbeveling een digitaal document open te stellen, zodat meerdere personen gelijktijdig vragen kunnen opschrijven en beantwoorden.

waarin ze worden gesteld, zo mogelijk onder vermelding van een aanzet voor de beantwoording. Staande de vergadering wordt door de delegatie van de minister een taakverdeling gemaakt voor de beantwoording van de vragen. Indien de vergadering wordt geschorst om de beantwoording voor te bereiden, dan verdient het aanbeveling een realistische termijn voor de schorsing voor te stellen. Het nader uitzoeken van aspecten die in de vragen naar voren komen, kan langer duren dan verwacht. Bijvoorbeeld als er additionele stukken moeten worden opgezocht.

De voorzitter van de Staten stelt de minister in de gelegenheid de vragen te beantwoorden. Aanvullende stukken worden aan de griffier ter distributie aan de Statenleden, overhandigd.

In de tweede ronde kunnen de Statenleden die in de eerste ronde vragen hadden gesteld, nadere toelichting verzoeken of een nadere vraag stellen.

Ook voor de beantwoording van de vragen in de tweede ronde, kan de minister schorsing van de vergadering verzoeken, indien de aard van de vragen dit wenselijk maakt.

WIJZIGING VAN HET ONTWERP

Ingevolge artikel 78, eerste lid, van de Staatsregeling kan een ontwerp zowel door de regering als door de Staten op voorstel van een of meer leden, worden gewijzigd.

Wijziging van een ontwerp op voorstel van de regering geschiedt bij **nota van wijziging**. Indien de Staten besluiten tot wijziging van het ontwerp, dan geschiedt dit bij **amendement**.

De regering kan op elk moment vóór de stemming over een ontwerp, een nota van wijziging indienen. Het indienen van amendementen is mogelijk vanaf het ogenblik, waarop de Staten besloten hebben over enig onderwerp of voorstel in openbare vergadering te beraadslagen ⁸⁰.

Een nota van wijziging wordt in de regel voorbereid door WJZ, waarbij nauw wordt samengewerkt met de behandelend ambtenaar van het beleidsministerie. De nota van wijziging wordt voorzien van een toelichting. De nota van wijziging wordt gedateerd en ondertekend door de (eerst)verantwoordelijke minister en de overige betrokken ministers.

WJZ draagt zorg voor aanbieding van de nota van wijziging aan de Staten via postbus.statenstukken@gobiernu.cw, tenzij er sprake is van indiening staande de vergadering.

Een ingrijpende wijziging van het ontwerp vereist in de regel besluitvorming door RvM en advisering door de Raad van Advies⁸¹, tenzij dringende redenen zich naar het oordeel van de eerstverantwoordelijke minister en de minister-president zich hiertegen verzetten (zie hieronder).

Indien een ontwerp tijdens de parlementaire behandeling verschillende malen of ingrijpend is gewijzigd, dan verdient het aanbeveling een **gewijzigd ontwerp** aan de Staten aan te bieden. Het gewijzigd ontwerp wordt niet door de ministers ondertekend bij aanbieding aan de Staten. De griffie kent wel een volgnummer in het dossier toe.

⁸⁰ Artikel 85, eerste lid, RvO Staten.

⁸¹ Zie artikel 4, tweede lid, onderdeel c, van het RvO RvM en Aanwijzing 185. De procedure is dezelfde als bij de eerste aanbieding van het ontwerp voor advies.

Zoals hierboven aangegeven geschiedt wijziging op voorstel van een of meer leden van de Staten bij amendement. Het verdient aanbeveling een amendement van een toelichting te voorzien. Alvorens een amendement in te dienen, nemen de voorstellers desgewenst contact op met WJZ voor wetstechnische toetsing.

Zij kunnen ambtelijke bijstand verzoeken bij het formuleren van een amendement. Deze bijstand wordt alleen verleend, indien toestemming is verkregen van de verantwoordelijke minister. De verantwoordelijke beleidsdirectie en WJZ lichten de minister in over de verleende bijstand.

Indien een voorgestelde wijziging of een amendement ingrijpende wijzigingen van het ontwerp bevatten, moet het advies van de Raad van Advies worden ingewonnen⁸². De volgende soorten wijzigingen worden in elk geval aangemerkt als ingrijpend:

- a. wijzigingen waarvan nagegaan dient te worden of deze te verenigen zijn met de Staatsregeling, het Statuut of met overeenkomsten met andere mogendheden en met volkenrechtelijke organisaties die door Curaçao bekrachtigd zijn;
- b. alsnog toevoegen van de wijziging van een andere landsverordening;
- c. wijzigingen waardoor de werking van algemene rechtsbeginselen in het geding kunnen komen, zoals regelingen van rechtsbescherming, van eerbiediging van verkregen rechten, van gelijkheid en rechtszekerheid;
- d. wijzigingen waarbij de taak en de functie van de Raad van Advies, van andere hoge colleges van staat, of van de rechterlijke macht worden gewijzigd;
- e. wijzigingen waarvan is te voorzien dat zij grote financiële gevolgen met zich meebrengen en waar bij het opstellen van de ontwerp-landsverordening geen rekening mee is gehouden;
- f. wijzigingen die een verzwaring van plichten voor de burgers opleveren, zoals de uitbreiding van de kring van belastingplichtigen of het belastbaar feit, of wijziging van het handhavingssysteem;
- g. wijzigingen die de uitgangspunten van de regeling betreffen. Deze wijzigingen worden over het algemeen als ingrijpend aangemerkt, omdat juist die uitgangspunten de doelmatigheid en handhaafbaarheid van de regeling bepalen.

In de praktijk kunnen zich dringende redenen voordoen, waarin afwijking van het horen van de Raad van Advies gerechtvaardigd is. Deze afwijking dient echter gedetailleerd te worden gemotiveerd. Het enkele feit dat er tijdsdruk staat op de behandeling van het ontwerp, is niet zonder meer een dringende reden.

Per geval dient een zorgvuldige afweging te worden gemaakt, of de omstandigheid die als dringende reden wordt beschouwd, werkelijk van dien aard is, dat het opnieuw horen van de Raad achterwege kan worden gelaten⁸³.

BEKRACHTIGING – ONDERTEKENING DOOR DE GOUVERNEUR

STAPPEN

⁸² Aanwijzingen voor de regelgeving, nr. 185, vijfde lid.

⁸³ Jaarverslag 2013 van de Raad van Advies, pagina 23.

1. De Voorzitter van de Staten biedt het goedkeuringsformulier door tussenkomst van WJZ in origineel en via de postbus.statenstukken@gobiernu.cw aan de regering aan, waarmee kennis wordt gegeven dat het ontwerp is goedgekeurd.
2. WJZ stelt een dossier voor bekrachtiging samen. Indien het goedgekeurde ontwerp tijdens de parlementaire behandeling ingrijpend is gewijzigd, zonder dat de Raad van Advies is gehoord, overweegt WJZ of het horen van de Raad alsnog wenselijk is gelet op de aard van de wijzigingen.
3. WJZ stelt een doorlopende tekst van de vast te stellen regeling samen. In deze tekst verwerkt de jurist alle door de Staten goedgekeurde wijzigingen van het ontwerp zoals ingebracht bij nota van wijziging of amendement. Fouten in de tekst, kunnen niet meer worden verbeterd!
4. WJZ biedt door tussenkomst van DM het dossier voor bekrachtiging van het goedgekeurde ontwerp aan de minister aan.
5. De minister doet de voordracht tot bekrachtiging aan de Gouverneur, door aantekening op het goedkeuringsformulier.
6. Het dossier wordt door tussenkomst van DM afgeleverd bij het Kabinet van de Gouverneur.
7. De Gouverneur overweegt of het belang van het Koninkrijk zich verzet tegen bekrachtiging.
8. Indien de Gouverneur geen belemmeringen constateert, wordt de goedgekeurde ontwerplandsverordening ondertekend.
9. Het Kabinet van de Gouverneur zendt het dossier door tussenkomst van DM naar WJZ.
10. WJZ biedt de vastgestelde landsverordening aan de minister aan voor plaatsing van het contraseign⁸⁴. De ondertekening door de Gouverneur en het contraseign van de minister vormen de bekrachtiging van de goedkeuring door de Staten. Het effect van de bekrachtiging is, dat het door de Staten goedgekeurde ontwerp de kracht van landsverordening heeft gekregen⁸⁵.
11. Mocht de regering besluiten niet over te gaan tot bekrachtiging⁸⁶, dan wordt de Voorzitter van de Staten gemotiveerd in kennis gesteld van deze beslissing.
12. WJZ stelt de kennisgeving op. De kennisgeving wordt ondertekend door de Gouverneur en de desbetreffende minister(s).
13. Voor bekendmaking en inwerkingtreding zie hoofdstuk 6.

⁸⁴ Het contraseign wordt geplaatst door de bewindspersoon die op dat moment verantwoordelijkheid draagt voor de portefeuille, ongeacht of deze ook de indiener van het ontwerp was.

⁸⁵ Artikel 75 van de Staatsregeling van Curaçao.

⁸⁶ Bijvoorbeeld als gevolg van gewijzigde omstandigheden.

INTREKKING VAN EEN ONTWERP

Intrekking van een bij de Staten door de regering ingediende ontwerplandsverordening geschiedt, evenals de indiening, door tussenkomst van de Gouverneur.

STAPPEN:

1. Op verzoek van de minister stelt WJZ het intrekkingformulier op. In het formulier wordt, onder aanduiding van de reden, vermeld dat de desbetreffende ontwerplandsverordening wordt ingetrokken.
2. WJZ biedt het ontwerp van het intrekkingformulier en een conceptbrief gericht aan de Gouverneur aan de minister aan en geeft in overweging het voorstel voor te leggen aan RvM.
3. Na akkoord van RvM wordt het dossier door de secretaris RvM door tussenkomst van DM aan de Gouverneur voorgelegd.
4. De Gouverneur ondertekent het formulier en zendt de stukken door tussenkomst van DM naar WJZ.
5. WJZ biedt het formulier aan de minister(s) aan voor het plaatsen van het contraseign.
6. Nadat de brief is gecontrasigneerd door de verantwoordelijke minister(s), wordt het dossier naar WJZ geretourneerd.
7. WJZ biedt het ondertekende intrekkingformulier aan de Voorzitter van de Staten aan door tussenkomst van de griffie van de Staten via postbus.statenstukken@gobiernu.cw.
8. WJZ voegt het getekende exemplaar in het dossier van de regering, dat tot dat moment toe wordt beheerd door WJZ en biedt het vervolgens ter deponering in het archief van DM aan.

AFKEURING VAN EEN ONTWERP

Indien de Staten een ontwerplandsverordening hebben afgekeurd, dan geeft de Voorzitter van de Staten daarvan schriftelijk kennis aan de Gouverneur.

STAPPEN:

1. De griffie van de Staten zendt de afkeuringsbrief van de Staten naar WJZ in origineel en via de postbus.statenstukken@gobiernu.cw.
2. WJZ stuurt de afkeuringsbrief vervolgens voorzien van een juridisch advies en na eventuele afstemming met de desbetreffende Beleidsorganisatie door naar de verantwoordelijke minister(s) met het oog op behandeling in de raad van ministers ten einde een besluit te nemen over de gevolgen van de afkeuring. WJZ voegt tevens een conceptbrief gericht aan de Gouverneur bij.
3. De Gouverneur wordt van besluit van RvM in kennis gesteld door middel van de brief van de minister tot aanbidding van de afkeuringsbrief.
4. De Gouverneur tekent de afkeuringsbrief.
5. Kabinet van de Gouverneur retourneert het dossier naar WJZ.

6. WJZ draagt zorg voor toevoegen van de afkeuringsbrief aan het dossier van de regering en zendt een afschrift naar de griffie van de Staten.

HOOFDSTUK 4 - LANDSVERORDENING INITIATIEF STATEN

VOORBEREIDING

Op grond van artikel 77, tweede lid, van de Staatsregeling worden ontwerp-landsverordeningen door de Staten voor te dragen, aanhangig gemaakt door één of meer leden.

Ingevolge artikel 93 van het RvO Staten worden voorstellen van de Statenleden schriftelijk en ondertekend bij de griffier ingediend. Het RvO Staten geeft verder geen vormvoorschriften. In overleg met de griffie van de Staten, is een modelformulier in de bijlage opgenomen. Dit formulier is gelijk aan het formulier dat voor regeringsontwerpen wordt gehanteerd, met dien verstande dat uit de aanhef volgt, dat er sprake is van een voorstel op initiatief van één of meer leden van de Staten.

Het verdient aanbeveling dat initiatiefnemers bij het opstellen van het concept de Aanwijzingen voor de regelgeving hanteren. De Aanwijzingen zijn door de Minister van Algemene Zaken vastgesteld ter bevordering van uniformiteit en kwaliteit van wettelijke regelingen. Hoewel het gebruiken van de Aanwijzingen bij het opstellen van regeringsontwerpen een verplichting is, is het gebruik door leden van de Staten een aanbeveling. De Aanwijzingen geven ook inhoudelijke richtsnoeren voor de belangrijke punten van de beleidsontwikkeling waar het concept uiting aan wil geven.

Een meer gedetailleerd instrument voor de beleidsontwikkeling is de model-startnotitie. De startnotitie leidt de schrijver langs de basisstappen van beleidsontwikkeling. Aan de orde komen de probleemstelling, de belanghebbenden, de alternatieven en de kosten.

Hoewel het RvO Staten geen aparte procedure voor de behandeling van een ontwerp-landsverordening op initiatief van een of meer leden bevat, dienen initiatiefnemers wel acht te slaan op de Landsverordening Raad van Advies en de Landsverordening Sociaal Economische Raad. Ook zullen initiatiefnemers rekening moeten houden met mogelijke wettelijk verplichte adviesorganen in bijzondere wetgeving. Voor beoordeling van een ontwerp op initiatief van een of meer leden van de Staten, worden dezelfde criteria van handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid gehanteerd. Dit betekent dat uit de toelichting bij het ontwerp dient te blijken, dat er bijvoorbeeld rekening is gehouden met de begroting van het Land, de capaciteit van het ambtelijke en handhavingsapparaat en natuurlijk ook van de samenleving, om de wettelijke regeling uit te voeren.

Artikel 20 van de Landsverordening Raad van Advies regelt, dat de Raad wordt gehoord over ontwerpen op initiatief van leden van de Staten, voordat deze in behandeling worden genomen. De Staten kunnen een ontwerp dus niet in behandeling nemen, voordat de Raad van Advies is gehoord. Een soortgelijke regeling is in 2017 opgenomen in artikel 2 van de Landsverordening Sociaal Economische Raad (SER).

Beide landsverordeningen regelen, dat de Raad van Advies en de SER advies uitbrengen op verzoek van de voorzitter van de Staten. Dit betekent dat de adviesverzoeken niet door tussenkomst van de desbetreffende minister aan het adviescollege worden voorgelegd.

De initiatiefnemers bieden het concept aan de voorzitter aan met het verzoek deze aan het adviescollege te doen toekomen.

Gelijk regeringsontwerpen zullen de initiatiefnemers het ontvangen advies analyseren en overwegen of en in hoeverre het concept dient te worden aangepast.

De Raad van Advies is het laatste adviesorgaan. Dit betekent dat als het onderwerp van het initiatief vereist dat ook de SER wordt gehoord, dit advies eerst moet worden aangevraagd. Dit geldt ook voor andere adviesorganen of betrokken belanghebbenden.

Deze adviezen en de verwerking daarvan in het initiatief worden vervolgens aan de Raad van Advies voorgelegd.

Gelijk bij regeringsontwerpen hanteert de Raad van Advies vaste dicta. Deze worden onderscheiden in dicta voor beide fasen van advisering.

I. Bij advisering over het initiatief **voordat** het ontwerp behandeling wordt genomen door de Staten:

1. “De Raad van Advies heeft geen opmerkingen bij de initiatiefontwerplandsverordening en adviseert om de initiatiefontwerplandsverordening te behandelen.”

Toelichting: Dit dictum betreft een instemmend advies van de Raad, ook wel aan te duiden als een “blanco advies”. Een advies waarin uitsluitend redactionele opmerkingen (apart op te nemen in een bijlage) worden gemaakt, wordt ook aangemerkt als een blanco advies.

2. “De Raad van Advies heeft een aantal opmerkingen bij de initiatiefontwerplandsverordening en adviseert om daarmee rekening te houden voordat de initiatiefontwerplandsverordening in behandeling wordt genomen.”

Toelichting: Met dit dictum zegt de Raad dat hij geen zwaarwegende bedenkingen heeft tegen de initiatiefontwerplandsverordening en dat hij slechts enige aanpassing van de initiatiefontwerplandsverordening zelf en/of van de toelichting adviseert.

3. “De Raad van Advies heeft een aantal bezwaren bij de initiatiefontwerplandsverordening en adviseert om de initiatiefontwerplandsverordening niet in behandeling te nemen, tenzij het is aangepast.”

Toelichting: Dit dictum geeft aan dat de Raad zwaarwegende bezwaren tegen één of meer onderdelen van de initiatiefontwerplandsverordening heeft. Deze bezwaren kunnen alleen door (ingrijpende) aanpassing van de initiatiefontwerplandsverordening worden ondervangen.

4. “De Raad van Advies heeft ernstige bezwaren tegen de initiatiefontwerplandsverordening en adviseert om de initiatiefontwerplandsverordening niet in behandeling te nemen.”

Toelichting: Dit (zwaarste) dictum wordt gebruikt wanneer de Raad fundamentele bezwaren heeft, die niet door aanpassingen van de initiatiefontwerplandsverordening zijn te ondervangen. Daarom adviseert de Raad om de initiatiefontwerplandsverordening niet in behandeling te nemen.

II. Gelet op het feit dat er na goedkeuring door de Staten geen mogelijkheid meer is om de initiatiefontwerplandsverordening aan te passen, worden de volgende dicta gebruikt bij de advisering aan de regering over door de Staten ter bekrachtiging voorgelegde goedgekeurde initiatiefontwerpen:

1. “De onderhavige door de Staten in ontwerp goedgekeurde landsverordening geeft de Raad van Advies geen aanleiding tot het maken van opmerkingen. De Raad adviseert de regering deze vast te stellen.”

2. “De Raad van Advies adviseert de regering de onderhavige door de Staten in ontwerp goedgekeurde landsverordening vast te stellen nadat met het vorenstaande rekening is gehouden.”

Toelichting: Dit dictum wordt alleen in uitzonderlijke gevallen gebruikt.

Bijvoorbeeld wanneer de tekst van het ontwerp zelf niet hoeft te worden aangepast, doch tijdens de regering wel andere maatregelen/voorzieningen dienen te worden genomen opdat de toepassing van de regeling in de praktijk mogelijk zal zijn.

3. “De Raad van Advies heeft bezwaar tegen de onderhavige door de Staten in ontwerp goedgekeurde landsverordening en geeft de regering in overweging deze niet vast te stellen.”

GOEDKEURING - BEHANDELING DOOR DE STATEN

De procedure voor behandeling van een initiatiefontwerp door de Staten geschiedt op dezelfde wijze als in het geval van regeringsontwerpen, met dien verstande dat de toelichting op het initiatief en het beantwoorden van vragen, geschiedt door de initiatiefnemers.

BEKRACHTIGING - ONDERTEKENING DOOR DE GOUVERNEUR

In de procedure van bekrachtiging van een goedgekeurde initiatief-ontwerplandsverordening komt de rol van de regering als medewetgever aan bod. De regering beslist immers zelfstandig of de door de Staten goedgekeurde ontwerplandsverordening op initiatief van een of meer leden, wordt bekrachtigd. Hierbij hanteert de regering de nodige terughoudendheid passend bij het beoordelen van een standpunt dat door de Staten, als volksvertegenwoordiging, is ingenomen.

In deze fase dient de regering ingevolge artikel 64, vijfde lid, van de Staatsregeling j° artikel 19, eerste lid, onderdeel a, van de Landsverordening Raad van Advies, de Raad van Advies te horen.

Ingevolge artikel 4, tweede lid, onderdeel d, van het RvO RvM besluit de raad van ministers over de bekrachtiging van initiatiefontwerpen.

STAPPEN:

1. De Voorzitter van de Staten zendt het goedkeuringsformulier met de tekst van het initiatiefontwerp naar WJZ via postbus.statenstukken@gobiernu.cw.
2. WJZ maakt een advies op voor de betrokken minister strekkende tot aanbieding aan de Raad van Advies.
3. WJZ neemt in dit advies tevens een analyse op over de wenselijkheid van bekrachtiging vanuit een juridisch en wetstechnisch perspectief en met inachtneming van artikel 43, eerste lid, van het Statuut.
4. WJZ biedt dit advies aan de verantwoordelijke minister aan met de overweging vanuit beleidsmatig perspectief te beoordelen of bekrachtiging bezwaarlijk is, waarbij de nodige terughoudendheid gepast.
5. Ongeacht of de minister bekrachtiging beleidsmatig bezwaarlijk acht, schrijven artikel 64, vijfde lid, van de Staatsregeling van Curaçao in samenhang met artikel 19, eerste lid, onderdeel a, van de Landsverordening Raad van Advies voor, dat de regering de Raad van Advies hoort over een goedgekeurde initiatiefontwerp alvorens over te gaan tot bekrachtiging. Het advies aan de raad van ministers omvat de beleidsmatige analyse van het ministerie en de analyse van WJZ.
 - A. Indien de Raad van Advies adviseert over te gaan tot bekrachtiging van de landsverordening, al dan niet met aandacht voor bepaalde voorzieningen die door de regering dienen te worden getroffen, dan zal WJZ een daartoe strekkend advies met onderliggende stukken opmaken.
 1. Aan de minister wordt in overweging gegeven besluitvorming van RvM over het bekrachtigen van het initiatiefontwerp, uit te lokken.
 2. Indien RvM besluit tot bekrachtiging, dan worden de stukken door het secretariaat RvM aan de Gouverneur aangeboden door tussenkomst van DM voor bekrachtiging.
 3. Zie voor de vervolgstappen de processtappen bij de bekrachtiging van regeringsontwerpen.
 - B. Indien de Raad van Advies overwegende bezwaren heeft tegen bekrachtiging van de landsverordening, en de analyses van WJZ en het beleidsministerie ook strekken tot het niet bekrachtigen van het initiatiefontwerp, dan zal WJZ een daartoe strekkend advies opmaken.
 1. WJZ voegt bij het advies aan de minister een conceptbrief gericht aan de Voorzitter van de Staten ter kennisgeving van het besluit van de regering. In deze kennisgeving wordt gemotiveerd uiteengezet, waarom de regering niet overgaat tot bekrachtiging⁸⁷.
 2. Aan de minister wordt in overweging gegeven besluitvorming van de raad van ministers over het niet bekrachtigen van het initiatiefontwerp, uit te lokken.
 3. Indien de raad van ministers instemt met het niet bekrachtigen van het initiatiefontwerp, dan wordt de kennisgeving gericht aan de Voorzitter van de Staten, door het secretariaat RvM, door tussenkomst van DM, ter ondertekening aan de Gouverneur voorgelegd.

⁸⁷ Artikel 80 Streg.

4. Indien de Gouverneur de kennisgeving ondertekent, wordt deze door WJZ door tussenkomst van DM aan de betrokken minister voorgelegd voor plaatsing van het contraseign.
5. WJZ draagt zorg voor aanbieding aan de Staten van de kennisgeving via postbus.statenstukken@gobiernu.cw.

HOOFDSTUK 5 - UITVOERINGSREGELINGEN

INLEIDING

Een uitvoeringsregeling is een regeling die tot stand komt op basis van **delegatie** aan de regering of minister. De wetgever kan besluiten, dat het voor de doelmatigheid wenselijk is dat de regering of de verantwoordelijke minister (nadere) regels stelt. De uitgangspunten voor de delegatie van regelgevende bevoegdheid zijn neergelegd en toegelicht in § 2.2 tot en met § 2.4 van de Aanwijzingen voor de regelgeving.

Voor ogen dient te worden gehouden, dat een uitvoeringsregeling inherent is gekoppeld aan de uitvoering van de desbetreffende landsverordening.

Hiervan wordt onderscheiden de opdracht tot het stellen van regels opgenomen in de Staatsregeling. De relatie tussen de Staatsregeling en de landsverordeningen die door de Staatsregeling zijn voorgeschreven, waaronder de organieke landsverordeningen, is fundamenteel van andere aard. Het feit dat in de Staatsregeling is neergelegd, dat bij landsverordening regels dienen te worden gesteld over een bepaald onderwerp, maakt niet dat die eventuele landsverordening qua status een uitvoeringsregeling is van de Staatsregeling als bedoeld in Aanwijzing 182⁸⁸.

Een dergelijke landsverordening blijft van kracht ook als de bepaling van de Staatsregeling waar het naar verwijst als grondslag, wordt gewijzigd of vervalt. De wetgever zal in dat geval wel die landsverordening dienen aan te passen of in te trekken.

Indien een landsverordening die op initiatief van een of meer Statenleden tot stand is gekomen, een delegatiegrondslag bevat voor een uitvoeringsregeling, dan is de desbetreffende minister verantwoordelijk voor de totstandkoming van die uitvoeringsregeling en de overige uitvoeringshandelingen. Bijvoorbeeld het reserveren van middelen op de begroting van het ministerie voor de uitvoering.

LANDSBESLUIT, HOUDENDE ALGEMENE MAATREGELEN

Een landsbesluit, houdende algemene maatregelen, is in de regel een uitvoeringsregeling bij een landsverordening (zie hieronder). Hoewel artikel 83, eerste lid, van de Staatsregeling aan de regering de bevoegdheid geeft om landsbesluiten, houdende algemene maatregelen, vast te stellen, dient hierbij rekening te worden gehouden met het tweede lid, van dit artikel. Hierin is geregeld, dat voorschriften door straffen te handhaven alleen in een landsbesluit, houdende algemene maatregelen, kunnen worden opgenomen, indien de landsverordening daartoe de bevoegdheid geeft. De op te leggen straffen worden ook bij landsverordening geregeld. Uit deze bepalingen volgt dat een zelfstandig landsbesluit, houdende algemene maatregelen, hoewel mogelijk, niet handhaafbaar zal zijn. Dit maakt het

⁸⁸ Aanwijzing 182 luidt als volgt: Intrekking van een regeling brengt met zich mee dat de op die regeling gebaseerde uitvoeringsregelingen van rechtswege vervallen, tenzij voor die regelingen een nieuwe wettelijke grondslag in het leven wordt geroepen.

instrument weinig zinvol en daarom enkel in zeer bijzondere gevallen wenselijk. Bijvoorbeeld indien uitvoering van internationale verplichtingen hiertoe nopen en uitstel niet aanvaardbaar is.

STAPPEN:

De stappen voor de totstandkoming van een landsbesluit, houdende algemene maatregelen, zijn gelijk aan die voor een ontwerp-landsverordening, met dien verstande dat er geen gang naar de Staten is.

De stappen beschreven in hoofdstuk 3 onder voorbereiding zijn dus van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat de raad van ministers besluit over aanbieding van het ontwerp aan de Gouverneur ter bekrachtiging en niet aan de Staten ter goedkeuring.

De criteria genoemd in onderdeel 9 van hoofdstuk 3 voor het beoordelen van wijzigingen op de noodzaak de Raad van Advies te horen, is van overeenkomstige toepassing bij de ontwerp-landsbesluiten, houdende algemene maatregelen.

Voor de bekrachtiging worden de stappen beschreven voor regeringsontwerpen gevolgd.

Voor de bekendmaking en inwerkingtreding van een vastgesteld landsbesluit, houdende algemene maatregelen, zie hoofdstuk 6.

MINISTERIËLE REGELINGEN MET ALGEMENE WERKING

Een ministeriële regeling met algemene werking komt tot stand, indien de wetgever aan een minister regelgevende bevoegdheid heeft toegekend in of krachtens een landsverordening.

Een ministeriële regeling met algemene werking is met minder waarborgen omkleed dan een landsverordening of een landsbesluit, houdende algemene maatregelen. Een ministeriële regeling hoeft, behoudens specifieke gevallen⁸⁹, niet aan een adviesorgaan te worden voorgelegd. Beraadslaging en besluitvorming door de raad van ministers is ook niet voorgeschreven. Ingevolge de Aanwijzing 19 beperkt de delegatie aan een minister zich tot voorschriften van administratieve aard, de uitwerking van de details van een regeling, voorschriften die dikwijls wijziging behoeven of voorschriften waarvan te voorzien is dat zij mogelijk met grote spoed moeten worden vastgesteld. Delegatie aan een minister van de bevoegdheid tot het vaststellen van algemeen verbindende voorschriften is ook toegestaan, indien het gaat om het verwerken in de

Curaçaose wetgeving van internationale regelingen die de wetgever, behoudens op ondergeschikte punten, geen ruimte laten voor het maken van keuzen van beleidsinhoudelijke aard.

STAPPEN:

1. Het beleidsverantwoordelijke ministerie stelt een concept op, waarbij de kaders van de delegatie in de landsverordening of het landsbesluit, houdende algemene maatregelen, nauwkeurig in acht worden genomen.

⁸⁹ Bijvoorbeeld in het kader van het minimumloon is het horen van de SER in bepaalde gevallen wettelijk voorgeschreven.

2. Indien de minister akkoord is met het concept, wordt het door tussenkomst van DM aan WJZ ter toetsing voorgelegd. De toetsing door WJZ kan achterwege blijven, indien er sprake is van bijvoorbeeld het regulier vaststellen van prijzen conform een standaardmodel. Toetsing kan niet achterwege blijven, indien er sprake is van nieuw beleid.
3. Indien WJZ adviseert tot vaststelling, dan wordt een exemplaar voorbereid, dat door de minister kan worden ondertekend.
4. WJZ retourneert het dossier door tussenkomst van DM naar de minister met de overweging de ministeriële regeling met algemene werking vast te stellen en aan WJZ te retourneren voor bekendmaking.
5. Indien WJZ adviseert de regeling niet vast te stellen dan wordt het dossier geretourneerd en wordt de minister in overweging gegeven het concept aan te passen of niet door te zetten.
6. Voor bekendmaking en inwerkingtreding zie Hoofdstuk 6.

HOOFDSTUK 6 - BEKENDMAKING EN INWERKINGTREDING

INLEIDING

De bekendmaking van een wettelijke regeling geschiedt door plaatsing in het Publicatieblad. Het Publicatieblad wordt met ingang van 1 januari 2019⁹⁰ elektronisch uitgegeven. Bekendmaking kan dagelijks geschieden.

De bekendmaking vereist een nauwkeurig proces voor verificatie, opdat de tekst die wordt bekendgemaakt geheel overeenkomt met de tekst zoals die door de Staten is goedgekeurd, onderscheidenlijk door de Gouverneur of de minister is vastgesteld. In het geval van landsverordeningen is bijzondere aandacht vereist voor het verwerken van nota's van wijziging en amendementen.

OPDRACHT TOT BEKENDMAKING

1. Origineel van de bekrachtigde tekst wordt door het Bekendmakingsteam aan de Minister van Algemene Zaken aangeboden voor ondertekening voor uitgifte van het Publicatieblad, waarin de regeling wordt bekendgemaakt.
2. Kabinet van de minister en WJZ blijven in contact, opdat het dossier door WJZ kan worden opgehaald, zodra de minister heeft getekend voor bekendmaking.

ELEKTRONISCHE BEKENDMAKING

De uitgifte van het Publicatieblad⁹¹ geschiedt op elektronische wijze, namelijk door plaatsing op wjz.gobiernu.cw.

De datum van uitgifte is de datum waarop het Publicatieblad of de Landscourant voor het eerst online beschikbaar wordt gesteld.

De tijd van uitgifte is 00:00 uur van de dag waarop de plaatsing op de website is geschied.

VERBETERBLAD

Het kan voorkomen dat er bij de bekendmaking toch nog fouten in de tekst sluipen. Deze fouten kunnen door de Directeur WJZ worden hersteld door het uitbrengen van een verbeterblad in het Publicatieblad. Het verbeterblad krijgt hetzelfde nummer als het Publicatieblad, waarin de te verbeteren regeling is verschenen. Voor herstel door middel van een verbeterblad komen enkel in aanmerking fouten die bij het opmaken van het Publicatieblad ten opzichte van de bekrachtigde tekst zijn opgetreden. Fouten in de bekrachtigde tekst dienen door middel van een wijziging van de regeling te worden verbeterd.

Een verbeterblad wordt zo spoedig mogelijk bekendgemaakt, om het verschil tussen het besluit van de wetgever en hetgeen is bekendgemaakt, op te heffen.

⁹⁰ Landsverordening elektronische bekendmaking (P.B. 2018, no. 54).

⁹¹ Tevens de Landscourant

INWERKINGTREDING

De inwerkingtreding van een wettelijke regeling wordt in die regeling zelf geregeld. Artikel 11 van de Bekendmakingsverordening bevat een **vangnetartikel** voor de gevallen, waarin een regeling geen voorziening voor de inwerkingtreding bevat. De inwerkingtreding geschiedt dan met ingang van de dertigste dag na bekendmaking.

De inwerkingtreding kan niet vóór de bekendmaking plaatsvinden. Een wettelijke regeling zal dus niet in werking kunnen treden, met ingang van de datum van bekrachtiging, noch met ingang van de datum van bekendmaking.

Indien een regeling een specifieke datum van inwerkingtreding bevat, dan dient zorg te worden gedragen voor **tijdige bekendmaking**. Het verdient aanbeveling in de regel een termijn van drie dagen aan te houden voor het doorlopen van het proces van bekendmaking.

In het geval van een initiatieflandsverordening is de eerstverantwoordelijke minister verantwoordelijk voor de inwerkingtreding ervan. Het ministerie draagt dan zorg voor het opstellen van een landsbesluit voor inwerkingtreding. Hier dient rekening te worden gehouden met eventueel benodigde uitvoeringsregelingen.

Gelet op de voorbereiding van de invoering van een nieuwe regeling verdient het aanbeveling **vaste data van inwerkingtreding** aan te houden. Zodoende wordt ook tegemoet gekomen aan de samenleving die anders wordt geconfronteerd met bijvoorbeeld verzwaarde administratieve lasten door inwerkingtreding op bijvoorbeeld een datum die mogelijk midden in een factureringscyclus valt. De vaste verandermomenten zijn **1 januari, 1 april, 1 juni en 1 oktober**. Indien een van deze data in een bepaald geval niet kan worden aangehouden, dan wordt in elk geval de eerste dag van een maand aangehouden⁹².

⁹² Deze richtlijn wordt ook in de Aanwijzingen voor de regelgeving opgenomen.

BIJLAGEN EN LINKS

1. [Statuut voor het Koninkrijk](#)
2. Staatsregeling van Curaçao (bijlage)
3. [Reglement van Orde van de raad van ministers](#)
4. [Reglement van Orde van de Staten](#)
5. [Onderlinge regeling implementatie verdragen](#)
6. Modellen (bijlagen)

STAATSREGELING VAN CURAÇAO

Preamble

Wij, het volk van Curaçao, verkondigen:

Het zelfbeschikkingsrecht van het volk van Curaçao is absoluut en onvervreemdbaar. Het volk heeft het laatste woord bij de uitoefening van dit heilige recht. Het volk heeft in vrijheid gekozen voor een autonoom land binnen het Koninkrijk der Nederlanden met een eigen constitutie: de Staatsregeling van Curaçao. Curaçao behartigt als autonoom land zelf al zijn eigen aangelegenheden. In onze democratische rechtsstaat worden grondrechten gegarandeerd en geëerbiedigd. Gerechtigheid is ons hoogste rechtsgoed. Onze regering, ons parlement en onze rechtelijke macht zijn de hoekstenen voor een duurzame positieve ontwikkeling van ons land. Met ons geloof in God zullen wij genieten van Zijn bescherming, want gezegend is het volk dat de Heer als God heeft. We zullen onze krachten bundelen en in gelijkheid en in vrede ons land met liefde dienen.

Hoofdstuk 1

Algemene Bepalingen

Artikel 1

1. Het Land Curaçao is een openbare rechtspersoon.
2. Het grondgebied en de zee van het Land Curaçao bestaan uit de eilanden Curaçao en Klein Curaçao en de daarbij behorende territoriale zee.

Artikel 2

De geldende wettelijke regelingen in het Land Curaçao zijn:

- a. het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden;
- b. de overeenkomsten met andere mogendheden en met volkenrechtelijke organisaties, voor zover zij voor Curaçao bekrachtigd zijn;
- c. de rijkswetten en de algemene maatregelen van rijksbestuur die op voet van de bepalingen van het Statuut voor Curaçao verbindend zijn;
- d. de Samenwerkingsregeling eenvormig procesrecht Aruba, Curaçao en Sint Maarten, zijnde een onderlinge regeling in de zin van artikel 38, eerste lid van het Statuut;
- e. deze Staatsregeling;
- f. de overige landsverordeningen, waaronder eenvormige landsverordening;
- g. landsbesluiten, houdende algemene maatregelen;
- h. ministeriële regelingen met algemene werking;
- i. regelingen met algemene werking van openbare lichamen en zelfstandige bestuursorganen als bedoeld in artikelen 110 en 111.

Hoofdstuk 2. Grondrechten

Artikel 3

Allen die zich in Curaçao bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

Artikel 4

1. Bij landsverordening wordt de toelating en de uitzetting van vreemdelingen geregeld.
2. Ieder heeft het recht het land te verlaten, behoudens in de gevallen, bij landsverordening bepaald.

Artikel 5

Alle Nederlanders zijn op gelijke voet in openbare dienst benoembaar.

Artikel 6

Iedere in Curaçao woonachtige Nederlander heeft gelijkelijk recht de leden van algemeen vertegenwoordigende organen te verkiezen alsmede tot lid van deze organen te worden verkozen, behoudens bij landsverordening gestelde beperkingen en uitzonderingen.

Artikel 7

Ieder heeft het recht verzoeken schriftelijk bij het bevoegd gezag in te dienen. Het bevoegd gezag beantwoordt deze verzoeken binnen redelijke termijn.

Artikel 8

1. Ieder heeft het recht zijn godsdienst of levensovertuiging, individueel of in gemeenschap met anderen, vrij te belijden, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens landsverordening.
2. Bij landsverordening kunnen ter zake van de uitoefening van dit recht buiten gebouwen en besloten plaatsen regels worden gesteld ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.

Artikel 9

1. Niemand heeft voorafgaand verlof nodig om door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens landsverordening.
2. Bij landsverordening worden regels gesteld omtrent radio en televisie. Er is geen voorafgaand toezicht op de inhoud van een radio- of televisie-uitzending.
3. Voor het openbaren van gedachten of gevoelens door andere dan in de voorgaande leden genoemde middelen heeft niemand voorafgaand verlof nodig wegens de inhoud daarvan, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens landsverordening. Bij landsverordening kan het geven van vertoningen toegankelijk voor personen jonger dan zestien jaar worden geregeld ter bescherming van de goede zeden.

4. De voorgaande leden zijn niet van toepassing op het maken van handelsreclame.

Artikel 10

Het recht tot vereniging wordt erkend. Bij landsverordening kan dit recht worden beperkt in het belang van de openbare orde.

Artikel 11

1. Het recht tot vergadering en betoging wordt erkend, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens landsverordening.
2. Bij landsverordening kunnen regels worden gesteld ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.

Artikel 12

1. Ieder heeft, behoudens bij of krachtens landsverordening te stellen beperkingen, recht op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer.
2. Bij landsverordening worden regels gesteld ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer in verband met het vastleggen en verstrekken van persoonsgegevens.
3. Bij landsverordening worden regels gesteld inzake de aanspraken van personen op kennisneming van over hen vastgelegde gegevens en van het gebruik dat daarvan wordt gemaakt, alsmede op verbetering van zodanige gegevens.

Artikel 13

Ieder heeft, behoudens bij of krachtens landsverordening te stellen beperkingen, recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam.

Artikel 14

1. Het binnentreden in een woning zonder toestemming van de bewoner is alleen geoorloofd in de gevallen bij of krachtens landsverordening bepaald, door hen die daartoe bij of krachtens landsverordening zijn aangewezen.
2. Voor het binnentreden overeenkomstig het eerste lid zijn voorafgaande legitimatie en mededeling van het doel van het binnentreden vereist, behoudens bij landsverordening gestelde uitzonderingen.
3. Aan de bewoner wordt zo spoedig mogelijk een schriftelijk verslag van het binnentreden verstrekt. Indien het binnentreden in het belang van de nationale veiligheid of dat van de strafvordering heeft plaatsgevonden, kan volgens bij landsverordening te stellen regels de verstrekking van het verslag worden uitgesteld. In de bij landsverordening te bepalen gevallen kan de verstrekking achterwege worden gelaten, indien het belang van de nationale veiligheid zich tegen verstrekking blijvend verzet.

Artikel 15

1. Het briefgeheim is onschendbaar, behalve, in de gevallen bij landsverordening bepaald, op last van de rechter.

2. Het telefoon- en telegraafgeheim is onschendbaar, behalve, in de gevallen bij landsverordening bepaald, door of met machtiging van hen die daartoe bij landsverordening zijn aangewezen.

Artikel 16

1. Onteigening kan alleen geschieden in het algemeen belang en tegen vooraf verzekerde schadeloosstelling, een en ander naar bij of krachtens landsverordening te stellen voorschriften.
2. De schadeloosstelling behoeft niet vooraf verzekerd te zijn, wanneer in geval van nood onverwijld onteigening geboden is.
3. In de gevallen bij of krachtens de landsverordening bepaald bestaat recht op schadeloosstelling of tegemoetkoming in de schade, indien in het algemeen belang eigendom door het bevoegd gezag wordt vernietigd of onbruikbaar gemaakt of de uitoefening van het eigendomsrecht wordt beperkt.

Artikel 17

1. Buiten de gevallen bij of krachtens landsverordening bepaald mag niemand zijn vrijheid worden ontnomen.
2. Hij aan wie anders dan op rechterlijk bevel zijn vrijheid is ontnomen, kan aan de rechter zijn invrijheidstelling verzoeken. Hij wordt in dat geval door de rechter gehoord binnen een bij de landsverordening te bepalen termijn. De rechter gelast de onmiddellijke invrijheidstelling, indien hij de vrijheidsontneming onrechtmatig oordeelt.
3. De berechting van hem aan wie met het oog daarop zijn vrijheid is ontnomen, vindt binnen een redelijke termijn plaats.
4. Hij aan wie rechtmatig zijn vrijheid is ontnomen, kan worden beperkt in de uitoefening van grondrechten voor zover deze zich niet met de vrijheidsontneming verdraagt.

Artikel 18

Geen feit is strafbaar dan uit kracht van een daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling.

Artikel 19

Niemand kan tegen zijn wil worden afgehouden van de rechter die bij landsverordening aan hem is toegekend.

Artikel 20

1. Ieder kan zich in rechte en in administratief beroep doen bijstaan.
2. Bij landsverordening worden regels gesteld omtrent het verlenen van rechtsbijstand aan minder draagkrachtigen.

Artikel 21

1. Het onderwijs is een voorwerp van de aanhoudende zorg van de regering.
2. Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid en, voor wat bij landsverordening aangewezen vormen van onderwijs betreft, het onderzoek naar de bekwaamheid en de zedelijkheid van hen die onderwijs geven, een en ander bij landsverordening te regelen.

3. Het openbaar onderwijs wordt, met eerbiediging van ieders godsdienst of levensovertuiging, bij landsverordening geregeld.
4. Er wordt van overheidswege voldoende openbaar algemeen vormend lager onderwijs gegeven in een genoegzaam aantal scholen. Volgens bij landsverordening te stellen regels kan afwijking van deze bepaling worden toegelaten, mits tot het ontvangen van zodanig onderwijs gelegenheid wordt gegeven.
5. De eisen van deugdelijkheid, aan het geheel of ten dele uit de openbare kas te bekostigen onderwijs te stellen, worden bij landsverordening geregeld, met inachtneming, voor zover het bijzonder onderwijs betreft, van de vrijheid van richting.
6. Deze eisen worden voor het algemeen vormend lager onderwijs zodanig geregeld, dat de deugdelijkheid van het geheel uit de openbare kas bekostigd bijzonder onderwijs en van het openbaar onderwijs even afdoende wordt gewaarborgd. Bij die regeling wordt met name de vrijheid van het bijzonder onderwijs betreffende de keuze van de leermiddelen en de aanstelling van de onderwijzers geëerbiedigd.
7. Het bijzonder algemeen vormend lager onderwijs, dat aan de bij landsverordening te stellen voorwaarden voldoet, wordt naar dezelfde maatstaf als het openbaar onderwijs uit de openbare kas bekostigd. Bij landsverordening worden de voorwaarden vastgesteld, waarop voor het bijzonder algemeen vormend middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs bijdragen uit de openbare kas worden verleend.
8. De regering doet jaarlijks van de staat van het onderwijs verslag aan de Staten.

Artikel 22

1. Bevordering van voldoende werkgelegenheid is voorwerp van zorg van de overheid.
2. Bij landsverordening worden regels gesteld omtrent de rechtspositie van hen die arbeid verrichten en omtrent hun bescherming daarbij, alsmede omtrent medezeggenschap.
3. Het recht van iedere Nederlander op vrije keuze van arbeid wordt erkend, behoudens de beperkingen bij of krachtens landsverordening gesteld.

Artikel 23

1. De bestaanszekerheid van de bevolking, de spreiding van welvaart en de bevordering van welzijn zijn voorwerp van zorg van de overheid.
2. Bij landsverordening worden regels gesteld omtrent de aanspraken op sociale zekerheid.
3. Ingezetenen met de Nederlandse nationaliteit, die niet in het bestaan kunnen voorzien, hebben een bij landsverordening te regelen recht op bijstand van overheidswege.

Artikel 24

De zorg van de overheid is gericht op de bewoonbaarheid van het land, de bescherming van de natuur en de bescherming en verbetering van het leefmilieu.

Artikel 25

1. De overheid treft maatregelen ter bevordering van de volksgezondheid.
2. Bevordering van voldoende woongelegenheid is voorwerp van zorg van de overheid.
3. De overheid schept voorwaarden voor maatschappelijke en culturele ontplooiing en voor vrijetijdsbesteding. Zij bevordert de toegang tot cultuur voor ieder en beschermt het culturele erfgoed van Curaçao.

Artikel 26

Het gezin wordt beschermd door de overheid. De overheid treft maatregelen ter bevordering van een gezond gezinsleven.

Artikel 27

De zorg van de overheid is gericht op de bescherming van jeugdigen en de bevordering van hun recht op onderwijs, culturele vorming, sport en vrijetijdsbesteding.

Hoofdstuk 3. Regering

Artikel 28

1. De regering wordt gevormd door de Koning en de ministers.
2. De Koning wordt vertegenwoordigd door de Gouverneur.
3. De ministers zijn verantwoordelijk aan de Staten

Artikel 29

1. De minister-president en de overige ministers worden bij landsbesluit benoemd en ontslagen.
2. Indien een minister het vertrouwen van de Staten niet langer heeft stelt hij zijn ambt ter beschikking.

Artikel 30

1. Om minister te kunnen zijn is vereist dat men ingezetene van Curaçao is, de Nederlandse nationaliteit bezit en niet is uitgesloten van het kiesrecht.
2. Een minister kan niet tegelijkertijd zijn:
 - a. Gouverneur;
 - b. vervanger van de Gouverneur;
 - c. lid van de Raad van Advies;
 - d. lid van de Algemene Rekenkamer;
 - e. ombudsman;
 - f. gevolmachtigde minister;
 - g. lid van de Staten;
 - h. lid van of procureur-generaal of advocaat-generaal bij het Gemeenschappelijke Hof van Justitie;

- i. ambtenaar in actieve dienst.
3. Onverminderd het bepaalde in het voorgaande lid onder g kan een minister, tot lid van de Staten gekozen, ten hoogste drie maanden na zijn toelating als lid het ambt van minister en het lidmaatschap van de Staten verenigen.
4. Met ambtenaar, bedoeld in het tweede lid onder i, worden voor de toepassing van dit artikel gelijkgesteld zij, die als werkman zijn aangesteld en zij, die in dienst van het landsbestuur op arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht werkzaam zijn.

Artikel 31

Bloedverwantschap tot en met de tweede graad mag niet bestaan tussen de ministers. Echtgenoten kunnen niet tegelijkertijd ministers zijn.

Artikel 32

Bij landsbesluit worden ministeries ingesteld. Zij staan onder leiding van een minister.

Artikel 33

1. De ministers vormen tezamen de raad van ministers.
2. De raad van ministers bestaat uit ten hoogste negen ministers, tenzij bij landsverordening anders wordt bepaald.
3. De minister-president is voorzitter van de raad van ministers en vertegenwoordigt Curaçao in rechte. In de vertegenwoordiging van Curaçao buiten rechte wordt telkens bij landsbesluit voorzien.
4. De raad van ministers beraadslaagt en besluit over het algemeen regeringsbeleid en bevordert de eenheid van dat beleid.
5. Indien de Gouverneur een vergadering van de raad van ministers bijwoont, treedt hij op als voorzitter. Hij heeft alsdan een raadgevende stem.
6. De raad van ministers stelt zijn reglement van orde vast. Het wordt openbaar gemaakt door plaatsing in het Publicatieblad.

Artikel 34

Alle landsverordeningen en landsbesluiten worden door de Gouverneur en door een of meer ministers ondertekend.

Artikel 35

Het landsbesluit waarbij de minister-president wordt benoemd wordt mede door hem ondertekend. De landsbesluiten waarbij de overige ministers worden benoemd of ontslagen worden mede door de minister-president ondertekend.

Artikel 36

De minister leggen voor de aanvaarding van hun ambt ten overstaan van de Gouverneur de volgende eed dan wel verklaring en belofte van zuivering af en zweren of beloven trouw aan het Statuut en aan de Staatsregeling:

“Ik zweer (verklaar) dat ik, middellijk noch onmiddellijk onder welke naam of voorwendsel ook, in verband met het verkrijgen van mijn benoeming als minister aan iemand, wie hij ook zij, iets heb gegeven of beloofd noch zal geven.

Ik zweer (beloof) dat ik, om iets hoegenaamd in deze betrekking te doen of te laten, van niemand hoegenaamd enige beloften of geschenken aannemen zal, middellijk of onmiddellijk.

Ik zweer trouw aan de Koning en aan het Statuut voor het Koninkrijk, dat ik de Staatsregeling van Curaçao, steeds zal helpen onderhouden en het welzijn van Curaçao naar mijn vermogen zal voorstaan. Zo waarlijk help mij God Almachtig” (“Dat verklaar en belooft ik”).

Artikel 37

De bezoldiging, het pensioen alsmede overige geldelijke voorzieningen van de ministers en de gevolmachtigde minister worden bij landsverordening geregeld.

Artikel 38

1. De gevolmachtigde minister kan niet tegelijk zijn:
 - a. Gouverneur;
 - b. vervanger van de Gouverneur;
 - c. lid van de Raad van Advies;
 - d. lid van de Algemene Rekenkamer;
 - e. ombudsman;
 - f. minister;
 - g. lid van de Staten;
 - h. lid van of procureur-generaal of advocaat-generaal bij het Hof van Justitie;
 - i. ambtenaar in actieve dienst.
2. Onverminderd het bepaalde in het voorgaande lid onder g kan een gevolmachtigde minister, tot lid van de Staten gekozen, ten hoogste drie maanden na zijn toelating als lid het ambt van gevolmachtigde minister en het lidmaatschap van de Staten verenigen.
3. De gevolmachtigde minister wordt, indien hij op Curaçao aanwezig is, in de gelegenheid gesteld de beraadslagingen van de ministerraad ten aanzien van onderwerpen, welke tot zijn bemoeienis behoren, bij te wonen. Hij heeft alsdan een raadgevende stem.

Hoofdstuk 4. Staten

Artikel 39

De Staten vertegenwoordigen het gehele Curaçaose volk.

Artikel 40

De Staten bestaan uit eenentwintig leden.

Artikel 41

De zittingsduur van de Staten is vier jaren.

Artikel 42

1. De leden van de Staten worden gekozen op de grondslag van evenredige vertegenwoordiging binnen bij landsverordening te stellen grenzen.
2. De verkiezingen worden gehouden bij geheime stemming.

Artikel 43

1. De leden van de Staten worden rechtstreeks gekozen door de ingezetenen van Curaçao met de Nederlandse nationaliteit die de leeftijd van achttien jaar hebben bereikt.
2. Van het kiesrecht is uitgesloten hij die wegens het begaan van een daartoe bij landsverordening aangewezen delict bij onherroepelijke rechterlijke uitspraak is veroordeeld tot een vrijheidsstraf van ten minste een jaar en hierbij tevens is ontzet van het kiesrecht;

Artikel 44

Om lid van de Staten te kunnen zijn is vereist dat men ingezetene van Curaçao is, de Nederlandse nationaliteit bezit, de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt en niet is uitgesloten van het kiesrecht.

Artikel 45

1. Een lid van de Staten kan niet tevens zijn:
 - a. Gouverneur;
 - b. vervanger van de Gouverneur;
 - c. lid van de Raad van Advies;
 - d. lid van de Algemene Rekenkamer;
 - e. ombudsman;
 - f. minister;
 - g. gevolmachtigde minister;
 - h. lid van of procureur-generaal of advocaat-generaal bij het Hof van Justitie;
 - i. ambtenaar in actieve dienst
2. Bij landsverordening kan ten aanzien van andere openbare betrekking worden bepaald dat zij niet gelijktijdig met het lidmaatschap van de Staten kunnen worden uitgeoefend.
3. Bij landsverordening kunnen regels worden gesteld voor de vervallenverklaring van het lidmaatschap van een lid van Staten, dat wegens het begaan van een delict bij onherroepelijke uitspraak is veroordeeld tot een vrijheidsstraf. De landsverordening regelt de misdrijven waarvoor het lidmaatschap van de Staten kan vervallen verklaard alsmede de beroepsmogelijkheid van het betrokken Statenlid bij het Hof van Justitie.
4. De Staten kunnen een landsverordening als bedoeld in het tweede en derde lid en tot de wijziging daarvan niet aannemen dan met twee derde meerderheid van de stemmen van het aantal zitting hebbende leden.

Artikel 46

1. Bloedverwantschap tot en met de tweede graad mag niet bestaan tussen de leden van de Staten. Echtgenoten kunnen niet tegelijkertijd lid van de Staten zijn.
2. Wanneer personen, die verkeren in één van de gevallen bedoeld in het eerste lid, tegelijkertijd gekozen worden, wordt alleen toegelaten hij, die de meeste stemmen verkreeg, en bij gelijk aantal stemmen, de oudste. Indien in laatstbedoeld geval ook de leeftijden gelijk zijn, beslist het lot.
3. Hij, die na zijn verkiezing komt te verkeren in het geval, bedoeld in de tweede zin van het eerste lid, kan op die grond niet verplicht worden af te treden vóór de afloop van zijn tijd van zitting.

Artikel 47

De Staten onderzoeken de geloofsbrieven van de nieuwbenoemde leden en beslissen met inachtneming van bij landsverordening te stellen regels de geschillen welke met betrekking tot de geloofsbrieven of de verkiezing zelf rijzen.

Artikel 48

Alles, wat verder het kiesrecht en de verkiezingen betreft, wordt bij landsverordening geregeld.

Artikel 49

De leden van de Staten leggen voor de aanvaarding van hun ambt ten overstaan van de Gouverneur de volgende eed dan wel verklaring en belofte van zuivering af en zweren trouw aan het Statuut en aan de Staatsregeling:

“Ik zweer (verklaar) dat ik, middellijk noch onmiddellijk, onder welke naam of voorwendsel ook, in verband met mijn verkiezing als lid van de Staten, aan iemand, wie hij ook zij, iets heb gegeven of beloofd noch zal geven.

Ik zweer (beloof) dat ik, om iets hoegenaamd in deze betrekking te doen of te laten, van niemand hoegenaamd enige beloften of geschenken aannemen zal, middellijk of onmiddellijk.

Ik zweer trouw aan de Koning en aan het Statuut voor het Koninkrijk, dat ik de Staatsregeling van Curaçao steeds zal helpen onderhouden en het welzijn van Curaçao naar mijn vermogen zal voorstaan. Zo waarlijk help mij God Almachtig” (“Dat verklaar en belooft ik”).

Artikel 50

De Staten benoemen uit de leden een voorzitter en een ondervoorzitter.

Artikel 51

1. De Staten benoemen hun griffier. Deze en de overige ambtenaren van de Staten kunnen niet tevens lid van de Staten zijn.
2. De benoeming, schorsing, ontslag en rechtspositie van de griffier, alsmede van de overige ambtenaren van de Staten worden bij landsverordening geregeld.

Artikel 52

Geldelijke voorzieningen ten behoeve van leden en gewezen leden van de Staten en van hun nabestaanden worden bij landsverordening geregeld. De Staten kunnen een voorstel tot zodanige landsverordening of een landsverordening tot wijziging daarvan niet aannemen dan met twee derden van de stemmen van het aantal zitting hebbende leden.

Artikel 53

1. De Staten kunnen bij landsbesluit worden ontbonden.
2. Het besluit tot ontbinding houdt tevens de last in tot een nieuwe verkiezing voor de ontbonden Staten en tot het samenkomen van de nieuw gekozen Staten binnen drie maanden.
3. De ontbinding gaat in op de dag waarop de nieuw gekozen Staten samenkomen.
4. De zittingsduur van na ontbinding optredende Staten wordt bij landsverordening vastgesteld; de termijn mag niet langer zijn dan vijf jaren.

Artikel 54

1. Het zittingsjaar van de Staten wordt door de voorzitter geopend of gesloten. Het zittingsjaar vangt aan op de tweede dinsdag van de maand september.
2. Bij de opening van het zittingsjaar van de Staten wordt door of namens de Gouverneur een uiteenzetting van het door de regering te voeren beleid gegeven.

Artikel 55

1. De vergaderingen van de Staten zijn openbaar.
2. Door de Staten wordt vervolgens beslist of met gesloten deuren zal worden beraadslaagd en besloten. De deuren worden gesloten, wanneer vier leden het vorderen of de voorzitter het nodig oordeelt.
3. De vergadering kan met twee derden van de uitgebrachte stemmen besluiten, dat met gesloten deuren zal worden beraadslaagd en besloten.

Artikel 56

1. De Staten mogen alleen beraadslagen of besluiten, indien meer dan de helft van het aantal zitting hebbende leden ter vergadering aanwezig is.
2. Besluiten worden genomen bij meerderheid van stemmen.
3. De leden stemmen zonder last.
4. Over zaken wordt mondeling en bij hoofdelijke oproeping gestemd, wanneer één lid dit verlangt.

Artikel 57

De ministers geven de Staten mondeling of schriftelijk de door één of meer leden verlangde inlichtingen waarvan het verstrekken niet in strijd is met het belang van het Land of van het Koninkrijk.

Artikel 58

1. De ministers hebben toegang tot de vergaderingen van de Staten en kunnen aan de beraadslaging deelnemen.
2. Zij kunnen door de Staten worden uitgenodigd om ter vergadering aanwezig te zijn.
3. Zij kunnen zich in de vergaderingen doen bijstaan door de personen, daartoe door hen aangewezen.

Artikel 59

De Staten hebben het recht van enquête, te regelen bij landsverordening.

Artikel 60

1. De Staten kunnen bij landsverordening bepalen dat volgens daarbij te stellen regels een raadplegend referendum wordt gehouden.
2. Een referendum op grond van het eerste lid kan betrekking hebben op een ontwerp-landsverordening, die de Staten nog niet aan de regering ter bekrachtiging hebben voorgedragen, of op een onderwerp van groot maatschappelijk belang, waarover de regering of de Staten voornemens zijn een beslissing te nemen.

Artikel 61

De leden van de Staten, de ministers en andere personen die deelnemen aan de beraadslaging, kunnen niet in rechte worden vervolgd of aangesproken voor hetgeen zij in de vergaderingen van de Staten of van commissies daaruit hebben gezegd of aan deze schriftelijk hebben overgelegd.

Artikel 62

De Staten stellen hun reglement van orde vast. Het wordt openbaar gemaakt door plaatsing in het Publicatieblad.

Artikel 63

1. De Staten zijn bevoegd de belangen van Curaçao voor te staan bij de regering van het Koninkrijk en bij de Staten-Generaal.
2. Een landsverordening die op grond van artikel 52 van het Statuut voor het Koninkrijk aan de Koning of aan de Gouverneur als orgaan van het Koninkrijk bevoegdheden toekent met betrekking tot landsaangelegenheden kan niet worden aangenomen dan met twee derden van de stemmen van het aantal zitting hebbende leden van de Staten.

Hoofdstuk 5. Raad van Advies, Algemene Rekenkamer, Ombudsman en vaste colleges van advies

Artikel 64

1. Er is een Raad van Advies.
2. De Raad wordt gehoord over:

- a. alle ontwerpen van landsverordeningen en van landsbesluiten, houdende algemene maatregelen;
 - b. alle voorstellen tot goedkeuring als bedoeld in artikel 24, tweede lid, van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden, van de verdragen die Curaçao raken;
 - c. alle voorstellen van rijkswetten en ontwerpen van algemene maatregelen van rijksbestuur.
3. De Raad is bevoegd de regering eigener beweging van advies te dienen in de gevallen, waarin hij zulks in het belang van het Land of van het Koninkrijk geraden oordeelt.
4. De Raad wordt niet gehoord met betrekking tot de in het eerste lid, onderdelen b en c, bedoelde voorstellen en ontwerpen indien daaromtrent tussen de Regering en de Gevolmachtigde Minister geen overleg plaatsvindt of naar het oordeel van de Regering om andere reden het horen van de Raad bezwaarlijk is.
5. De Raad wordt gehoord in de gevallen waarin de Staatsregeling of een landsverordening dit voorschrijft, in alle buitengewone gevallen van gewichtige aard en in alle andere zaken waaromtrent de regering het nodig oordeelt.

Artikel 65

1. De Raad van Advies bestaat uit de Gouverneur als voorzitter en verder uit ten minste vijf leden, onder wie een ondervoorzitter.
2. De ondervoorzitter en de leden worden bij landsbesluit benoemd, geschorst en ontslagen. Hun ontslag- en schorsingsgronden worden bij landsverordening bepaald. Zij bekleden hun ambt niet langer dan vijf jaren, doch zijn terstond herbenoembaar.
3. Op eigen verzoek en wegens het bereiken van een bij landsverordening te bepalen leeftijd worden zij ontslagen.
4. De rechtspositie van de leden van de Raad van Advies wordt overigens bij landsverordening geregeld.
5. In de vergadering waar de Gouverneur als voorzitter optreedt, heeft hij een raadgevende stem.
6. Het ambt van Ondervoorzitter of lid van de Raad is onverenigbaar met de functie van ambtenaar in actieve dienst.
7. Het ambt van de Ondervoorzitter of lid van de Raad is tevens onverenigbaar met een ambt of een functie ten aanzien waarvan de onverenigbaarheid bij landsverordening is bepaald.

Artikel 66

1. Bij landsverordening worden de inrichting, samenstelling en bevoegdheden van de Raad van Advies geregeld.
2. Bij landsverordening kunnen aan de Raad van Advies andere dan in dit hoofdstuk genoemde taken worden opgedragen.

Artikel 67

Het reglement van orde voor de Raad van Advies wordt door de Raad vastgesteld. Het wordt in het Publicatieblad bekend gemaakt.

Artikel 68

1. Er is een Algemene Rekenkamer.
2. De Algemene Rekenkamer is belast met het onderzoek van de ontvangsten en uitgaven van het Land.

Artikel 69

1. Een lid van de Algemene Rekenkamer wordt bij landsbesluit benoemd uit een voordracht van twee personen, opgemaakt door de Staten. Zij bekleden hun ambt niet langer dan vijf jaren, doch zijn terstond herbenoembaar.
2. Een lid van de Algemene Rekenkamer wordt ontslagen op eigen verzoek en wegens het bereiken van een bij landsverordening te bepalen leeftijd.
3. Een lid van de Algemene Rekenkamer kan in de gevallen bij landsverordening aangewezen door het Hof van Justitie worden geschorst of ontslagen.
4. De rechtspositie van de leden van de Algemene Rekenkamer wordt overigens bij landsverordening geregeld.

Artikel 70

1. Bij landsverordening worden de inrichting, de samenstelling en bevoegdheid van de Algemene Rekenkamer geregeld.
2. Bij landsverordening kunnen aan de Algemene Rekenkamer andere dan in dit hoofdstuk genoemde taken worden opgedragen.

Artikel 71

1. Er is een Ombudsman.
2. De Ombudsman verricht op verzoek of uit eigen beweging onderzoek naar gedragingen van bestuursorganen van het Land en van andere bij of krachtens landsverordening aangewezen bestuursorganen.
3. De Ombudsman wordt voor een bij landsverordening te bepalen termijn benoemd door de Staten. Om tot Ombudsman te kunnen worden benoemd is vereist dat men ingezetene van Curaçao is en de Nederlandse nationaliteit bezit.
4. Op eigen verzoek en wegens het bereiken van een bij landsverordening te bepalen leeftijd wordt hij ontslagen. In de gevallen bij landsverordening aangewezen kan hij door de Staten worden geschorst of ontslagen. De landsverordening regelt overigens zijn rechtspositie.
5. Bij landsverordening worden de bevoegdheid en werkwijze van de Ombudsman geregeld.

6. Bij landsverordening kunnen aan de Ombudsman ook andere taken worden opgedragen.
7. Bij landsverordening kan een substituut-Ombudsman worden benoemd.

Artikel 72

1. Vaste colleges van advies in zaken van wetgeving en bestuur van het Land worden ingesteld bij landsverordening.
2. Bij landsverordening worden de inrichting, samenstelling en bevoegdheid van deze colleges geregeld.
3. Bij landsverordening kunnen aan deze colleges ook andere dan adviserende taken worden opgedragen.

Artikel 73

1. De adviezen van de in dit hoofdstuk bedoelde colleges worden openbaar gemaakt volgens regels bij landsverordening te stellen.
2. Adviezen, uitgebracht ter zake van ontwerp-landsverordeningen die door of vanwege de Gouverneur worden ingediend, worden, behoudens bij landsverordening te bepalen uitzonderingen, aan de Staten overgelegd.

Hoofdstuk 6. Wetgeving en bestuur

Artikel 74

De vaststelling van landsverordeningen geschiedt door de regering en de Staten gezamenlijk.

Artikel 75

De bekrachtiging van ontwerp-landsverordeningen geschiedt door de regering na verkregen goedkeuring of op voordracht van de Staten. Zij verkrijgen daardoor kracht van landsverordening.

Artikel 76

De regering dient ontwerp-landsverordeningen ter goedkeuring bij de Staten in.

Artikel 77

1. De Staten hebben het recht ontwerp-landsverordeningen aan de regering voor te dragen.
2. Ontwerp-landsverordeningen door de Staten voor te dragen worden bij hen aanhangig gemaakt door één of meer leden.

Artikel 78

1. Zolang een ontwerp-landsverordening ingediend door de regering niet door de Staten is goedgekeurd kan deze door hen, op voorstel van een of meer leden, en door de regering worden gewijzigd.
2. Zolang de Staten nog niet hebben besloten tot voordracht van een ontwerp-landsverordening kan deze door hen, op voorstel van één of meer leden en door het lid of de leden door wie deze aanhangig gemaakt is, worden gewijzigd.

Artikel 79

1. Zolang een ontwerp-landsverordening ingediend door de regering niet door de Staten is goedgekeurd kan deze door de regering worden ingetrokken.
2. Zolang de Staten nog niet hebben besloten tot voordracht van een ontwerp-landsverordening kan deze, door het lid of de leden door wie deze aanhangig gemaakt is, worden ingetrokken.

Artikel 80

1. De regering en de Staten geven elkaar kennis van hun besluit omtrent enige ontwerp-landsverordening.
2. Indiening, intrekking van ontwerp-landsverordeningen door de regering geschieden door tussenkomst van de Gouverneur.

Artikel 81

Bij landsverordening worden de bekendmaking en de inwerkingtreding van landsverordeningen geregeld. Zij treden niet in werking voordat zij zijn bekendgemaakt.

Artikel 82

Voorzover bij de Samenwerkingsregeling bedoeld in artikel 2 onder de letter d van deze Staatsregeling voorziening worden getroffen welke afwijken van bepalingen van deze Staatsregeling, blijven deze bepalingen buiten toepassing.

Artikel 83

1. Door de regering worden landsbesluiten, houdende algemene maatregelen, vastgesteld.
2. Voorschriften, door straffen te handhaven, worden daarin alleen gegeven krachtens landsverordening. Bij landsverordening worden de op te leggen straffen bepaald.
3. Artikel 79 is van overeenkomstige toepassing op landsbesluiten, houdende algemene maatregelen.
4. Het tweede en derde lid zijn van overeenkomstige toepassing op ministeriële regelingen.

Artikel 84

Het opleggen van belastingen en andere heffingen wordt bij landsverordening vastgesteld.

Artikel 85

1. De begroting van de ontvangsten en de uitgaven van het land wordt bij landsverordening vastgesteld.
2. De op de gewone dienst van de begroting van een begrotingsjaar geraamde uitgaven worden volledig gedekt door ter dekking van die uitgaven opgenomen middelen. De op de kapitaaldienst geraamde uitgaven worden gedekt door ter dekking van die uitgaven opgenomen middelen, rekening houdende met het saldo van de gewone dienst en de verwachte ontvangsten uit de uitgifte van geldleningen. De omvang van leningen wordt begrensd door een bij landsverordening vast te stellen rentelastnorm.
3. De begroting wordt jaarlijks in één of meer ontwerpen door de regering aan de Staten uiterlijk op de tweede dinsdag van de maand september aangeboden.
4. De regering biedt jaarlijks een sluitende meerjarenbegroting aan de Staten aan.
5. De verantwoording van de ontvangsten en de uitgaven van het land wordt aan de Staten gedaan overeenkomstig bepalingen vastgesteld bij landsverordening. De door de Algemene Rekenkamer onderzochte rekening wordt jaarlijks aan de Staten overgelegd.
6. Bij landsverordening worden regels gesteld omtrent het beheer van de financiën van het land en een doeltreffend comptabel bestel.

Artikel 86

1. Bij landsverordening worden regels gesteld ten einde de rechtmatigheid en integriteit van het bestuur en het bestuurlijk handelen alsmede de deugdelijkheid van her financieel beheer te waarborgen.
2. Jaarlijks wordt verantwoording afgesteld.

Artikel 87

Het aangaan of garanderen van een geldlening ten name of ten laste van het land geschiedt niet dan bij of krachtens landsverordening tot vaststelling of wijziging van de begroting.

Artikel 88

1. Er is een centrale bank. De centrale bank oefent het toezicht op het geldstelsel uit. Bij landsverordening kunnen andere taken aan de centrale bank worden opgedragen.
2. Het geldstelsel wordt bij of krachtens landsverordening geregeld.

Artikel 89

1. Bij landsverordening worden het burgerlijk recht, het strafrecht en het burgerlijk- en het strafprocesrecht in wetboeken geregeld, met inachtneming van artikel 39 van het Statuut.
2. Bij landsverordening worden algemene regels van bestuursrecht vastgesteld.

Artikel 90

De rechtspositie van de ambtenaren wordt bij landsverordening geregeld.

Artikel 91

De overheid betracht bij de uitvoering van haar taak openbaarheid volgens regels bij landsverordening te stellen.

Artikel 92

Bij landsverordening wordt het beheer van domeinen en andere domaniale rechten geregeld.

Artikel 93

Gratie wordt verleend bij landsbesluit na ingewonnen advies van de rechter door wie het vonnis is gewezen met inachtneming van bij of krachtens landsverordening te stellen voorschriften.

Artikel 94

1. Ingezetenen kunnen niet dan bij landsverordening tot dienst in de krijgsmacht dan wel tot burgerdienstplicht worden verplicht.
2. De dienstplichtigen, dienende bij de krijgsmacht, kunnen zonder hun toestemming niet dan ingevolge een landsverordening naar elders worden gezonden.

Artikel 95

In geval van buitengewone omstandigheden kan bij landsbesluit worden bepaald dat in het land woonachtige dienstplichtigen buitengewoon in werkelijke dienst worden gehouden of geroepen. Alsdan wordt onverwijld een ontwerp-landsverordening bij de Staten ingediend om het in werkelijke dienst blijven van dienstplichtigen zoveel nodig te bepalen.

Artikel 96

1. Bij landsverordening wordt bepaald in welke gevallen ter handhaving van de uit- of inwendige veiligheid bij landsbesluit een door de landsverordening als zodanig aan te wijzen uitzonderingstoestand kan worden afgekondigd. De landsverordening regelt de gevolgen.
2. Bij die regeling kan worden afgeweken van de bepalingen van de Staatsregeling betreffende de vrijheid van drukpers, het recht van vereniging en vergadering, alsmede van de onschendbaarheid van de woning en het postgeheim.
3. De Staten beslissen terstond na de afkondiging van een uitzonderingstoestand en voorts, zolang deze niet bij landsbesluit is opgeheven, telkens wanneer zij zulks nodig oordelen, omtrent het voortduren daarvan.

Hoofdstuk 7. Het rechtswezen en de rechterlijke macht

Artikel 97

Er wordt recht gesproken in naam van de Koning.

Artikel 98

1. De tot rechterlijke macht behorende gerechten zijn:
 - a. het Gerecht in eerste aanleg van Curaçao;
 - b. het Hof van Justitie.
2. Als rechter in eerste aanleg treden op de leden en plaatsvervangend leden van het Hof van Justitie. Als rechter in eerste aanleg kunnen optreden rechter-plaatsvervanger in eerste aanleg die geen lid zijn van de rechterlijke macht.
3. De rechtsmacht van de Hoge Raad der Nederlanden ten aanzien van rechtszaken in Curaçao wordt geregeld bij rijkswet.
4. Elke tussenkomst in rechtszaken is verboden.
5. Bij onderlinge regeling met een of meer landen van het Koninkrijk kunnen regels worden gesteld over de rechterlijke organisatie. Een onderlinge regeling als bedoeld in de eerste volzin wordt bij rijkswet als bedoeld in artikel 38, tweede lid, van het Statuut voor het Koninkrijk vastgesteld. De regering neemt hierbij de bepalingen van de Staatsregeling in acht.

Artikel 99

1. Aan de rechterlijke macht is opgedragen:
 - a. de berechting van geschillen over burgerlijke zaken;
 - b. de berechting van strafbare feiten.
2. Aan de rechterlijke macht is voorts opgedragen de berechting van geschillen over bestuursrechtelijke zaken, tenzij bij landsverordening de kennisneming van bestuursrechtelijke zaken in opgedragen aan bijzonder rechtscolleges waarin een of meer leden van de rechterlijke macht mede zitting hebben.
3. De inrichting, de samenstelling en de bevoegdheid van de rechterlijke macht worden overigens bij landsverordening geregeld, tenzij een onderlinge regeling als bedoeld in artikel 98, vijfde lid, tot stand is gekomen die hierin voorziet.

Artikel 100

De doodstraf kan niet worden opgelegd.

Artikel 101

De rechter treedt niet in de beoordeling van de verenigbaarheid van landsverordeningen met de Staatsregeling, behoudens de toetsing aan de grondrechten genoemd in de artikelen 3 tot en met 21. Landsverordeningen vinden geen toepassing indien deze toepassing niet verenigbaar is met een of meer van deze bepalingen.

Artikel 102

1. De leden en plaatsvervangend leden van de rechtelijke macht met rechtspraak belast, worden bij koninklijk besluit voor het leven benoemd.
2. De leden en plaatsvervangend leden van de rechtelijke macht met rechtspraak belast, worden op eigen verzoek en wegens het bereiken van een bij landsverordening te bepalen leeftijd bij de koninklijk besluit ontslagen, tenzij een onderlinge regeling als bedoeld in artikel 98, vijfde lid, tot stand is gekomen die hierin voorziet.
3. In de gevallen bij rijkswet op grond van artikel 38, tweede lid, van het Statuut bepaald, kunnen zij door de Hoge Raad der Nederlanden worden geschorst of ontslagen.

Artikel 103

De rechtpositie van de president en de overigens leden van het Hof wordt bij landsverordening geregeld, tenzij een onderlinge regeling als bedoeld in artikel 98, vijfde lid, tot stand gekomen die hierin voorziet.

Artikel 104

1. De terechtzittingen vinden in het openbaar plaats, behoudens uitzonderingen te stellen bij landsverordening of een onderlinge regeling als bedoeld in artikel 98, vijfde lid.
2. De uitspraken bevatten de gronden waarop zij zijn gewezen of uitgevaardigd en, in strafzaken, de aanwijzing van de artikelen van de wettelijke regelingen waarop de veroordeling berust.
3. De uitspraken worden in het openbaar gedaan.

Artikel 105

1. Het openbaar ministerie bij het Hof wordt uitgeoefend door namens de procureur-generaal.
2. De procureur-generaal wordt bij koninklijk besluit benoemd en ontslagen.
3. De inrichting, de samenstelling en de bevoegdheid van het openbaar ministerie worden overigens bij landsverordening geregeld, tenzij een onderlinge regeling als bedoeld in artikel 98, vijfde lid, tot stand is gekomen die hierin voorziet.
4. De rechtpositie van de procureur-generaal wordt geregeld bij landsverordening, tenzij een onderlinge regeling als bedoeld in het derde lid tot stand is gekomen die hierin voorziet.

Artikel 106

De procureur-generaal is bevoegd tot het instellen en intrekken van hoger beroep van strafzaken

Artikel 107

1. De procureur-generaal is het hoofd van het openbare ministerie en is belast met de zorg voor de justitiële politie. Hij is bevoegd aan de ambtenaren die met de politie belast zijn zodanige instructies

te geven tot voorkoming, opsporing en nasporing van misdrijven of overtredingen als hij in het belang van een goede justitie nodig oordeelt.

2. De procureur-generaal waakt voor de richtige uitoefening van de taak van de politie. Hij is bevoegd te dien aanzien aan de regering de voorstellen te doen die hem dienstig voorkomen.
3. In geval van belet of ontstentenis van de procureur-generaal voor langere duur wordt bij koninklijk besluit in de vervanging voorzien.

Artikel 108

1. Wanneer het aan Hof voorkomt, dat de vervolging van strafbare feit in Curaçao behoort ingesteld of voortgezet te worden, is de procureur-generaal verplicht om dan te voldoen aan een bevel van het Hof om verslag te geven en de daartoe betreffende stukken over te leggen.
2. De procureur-generaal is, behoudens de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering, verplicht om op bevel van het Hof te vervolgen of te doen vervolgen.
3. Onverminderd het bepaalde in de beide voorgaande leden zijn de ambtenaren van het openbare ministerie verplicht om de bevelen na te komen die aan hen in hun ambtsbetrekking op grond van de landsverordening gegeven worden, of op grond van een onderlinge regeling als bedoeld in artikel 98, vijfde lid, indien die tot stand is gekomen.

Artikel 109

Bij landsverordening kan worden bepaald dat aan de rechtspraak mede kan worden deelgenomen door personen die niet tot de rechterlijke macht behoren, tenzij een onderlinge regeling als bedoeld in artikel 98, vijfde lid, tot stand is gekomen die hierin voorziet.

Hoofdstuk 8. Openbare lichamen en zelfstandig bestuursorganen

Artikel 110

1. Bij landsverordeningen kunnen openbare lichaam ter behartiging van bepaalde belangen worden ingesteld en opgeheven.
2. Bij landsverordening worden de taken en de inrichting van deze openbare lichamen, de samenstelling en de bevoegdheid van hun besturen, alsmede de openbaarheid van hun vergaderingen vastgesteld. Bij landsverordening kan aan hun besturen verordenende bevoegdheid worden verleend.
3. Het toezicht op deze besturen wordt bij landsverordening vastgesteld. Vernietiging van besluiten van deze besturen kan alleen gescheiden wegens strijd met het recht of met het algemeen belang.

Artikel 111

1. Bij landsverordening kan een zelfstandig bestuursorgaan worden ingesteld en opgeheven.
2. Bij landsverordening worden de inrichting, samenstelling en bevoegdheden van het zelfstandig bestuursorgaan, alsmede de openbaarheid van zijn vergadering geregeld.

3. Bij landsverordening kan aan een zelfstandig bestuursorgaan verordenende bevoegdheid worden verleend. De afkondiging van verordening van een zelfstandig bestuursorgaan geschiedt door hun plaatsing in het Publicatieblad, met vermelding van de datum van uitgifte.
4. Bij landsverordening wordt het toezicht op een zelfstandig bestuursorgaan geregeld.
5. Vernietiging door de regering of onthouding van goedkeuring door het bij landsverordening aangewezen orgaan kan alleen plaatsvinden wegens strijd met het recht en het algemeen belang.
6. Een besluit tot vernietiging of tot onthouding van goedkeuring wordt met redenen omkleed en regelt de gevolgen daarvan. De Raad van Advies wordt over een besluit tot vernietiging gehoord.
7. Tegen een besluit tot vernietiging of onthouding van goedkeuring als bedoeld in lid 5 kan in beroep worden gekomen bij de rechter in eerste aanleg. De rechter behandelt het beroep in een openbare zitting. Tegen de beslissing van de rechter staat geen hogere voorziening open.

Hoofdstuk 9. Herziening van de Staatsregeling

Artikel 112

1. Bij landsverordening kunnen in de bepalingen van deze staatsregeling wijzigingen worden aangebracht. Elk voorstel tot verandering van de Staatsregeling wijst de voorgestelde verandering uitdrukkelijk aan.
2. De Staten kunnen een voorstel tot zodanige landsverordening niet aannemen dan met twee derden van de stemmen van het aantal zitting hebbende leden.

Additionele Artikelen⁹³

Artikel I.

Bij landsverordening worden voorzieningen getroffen betreffende de verdere gelding als regelingen van Curaçao van de op het tijdstip van de inwerkingtreding van deze Staatsregeling in Curaçao geldende landsverordeningen en andere regelingen en besluiten van de Nederlandse Antillen alsmede eilandsverordeningen en andere regelingen en besluiten van het eilandgebied Curaçao en betreffende de handhaving van de op dat tijdstip in Curaçao bestaande organen van openbaar bestuur.

Artikel II.

Artikel 89, tweede lid, treedt eerst na vijf jaren of op een bij landsverordening te bepalen eerder tijdstip in werking.

Artikel III.

1. De op het tijdstip van inwerkingtreding van de Staatsregeling fungerende eilandsraad van Curaçao verkrijgt op dat tijdstip de hoedanigheid van Staten van Curaçao.

⁹³ Deze artikelen zijn uitgewerkt door verloop van de periode in het artikel is genoemd of omdat het artikel als overgangsartikel een bepaald rechtsgevolg heft bewerkstelligd.

2. De ingevolge het eerste lid zitting hebbende leden van de Staten treden, vier jaren nadat zij als leden van de eilandsraad zitting hebben genomen, tegelijk af, behoudens in geval de Staten eerder worden ontbonden.
3. Tot het in het tweede lid genoemde tijdstip geschiedt de vervulling van opengevallen plaatsen in de Staten met toepassing van de bepalingen die op (de dag vóór het tijdstip waarop nieuwe status intreedt) op de eilandsraad van Curaçao van toepassing waren.

Artikel IV

1. De Staten kunnen op voorstel van de regering besluiten een ontwerp-landsverordening in behandeling te nemen die vóór het tijdstip van inwerkingtreding van deze Staatsregeling door de regering van de Nederlandse Antillen aanhangig was gemaakt. Zij nemen de behandeling van het desbetreffende ontwerp over in de staat waarin die behandeling verkeerde op het evenbedoelde tijdstip.
2. De Staten kunnen besluiten een ontwerp-landsverordening in behandeling te nemen die vóór het tijdstip van inwerkingtreding van deze Staatsregeling door een lid van de Staten van de Nederlandse Antillen bij de Staten van de Nederlandse Antillen aanhangig was gemaakt. Zij nemen de behandeling van het desbetreffende ontwerp over in de staat waarin die behandeling verkeerde op het evenbedoelde tijdstip.
3. Dit artikel vervalt vijf jaar na de inwerkingtreding van deze Staatsregeling.

OVERZICHT MODELLEN

1. Landsverordening
 - a. Aanbieding (no. 1)
 - b. Ontwerp (no. 2)
 - c. Memorie van toelichting (no. 3)
 - d. Nader rapport (no. 4)
 - e. Reactie op eerste verslag van de Staten (memorie van antwoord of nota naar aanleiding van het verslag) (no. 6)
 - f. Nota van wijziging (no. PM. Is afhankelijk van de wisseling van stukken tussen de regering en de Staten)
2. Landsbesluit, houdende algemene maatregelen
 - a. Ontwerp
 - b. Nota van toelichting
 - c.
3. Ministeriële regeling met algemene werking
Ontwerp met toelichting

AFKORTINGEN

ACKR	Ambtelijke commissie koninkrijksrelaties
DM	Document management van UO Shared services van het Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening;
FBB	Sector Financieel beleid en begrotingsbeheer
RvO	Reglement van orde (van de raad van ministers of van de Staten)
RvM	raad van ministers
RMR	raad van ministers van het Koninkrijk
WJZ	Directie Wetgeving en Juridische Zaken van het Ministerie van Algemene Zaken;

POSTBUSSEN IN BEHEER WJZ

postbus.statenstukken@gobiernu.cw

postbus.rva@gobiernu.cw

postbusconcordantewetgeving@gobiernu.cw

postbusrijksregelgeving@gobiernu.cw

wjz.bekendmaking@gobiernu.cw

TREFWOORDEN

algemeen regeringsbeleid, 9

collegiaal bestuur, 10

contraseign, 10

Gouverneur als orgaan van het Koninkrijk, 13

grondrechten, 9

hoge colleges van staat, 12

initiatieflandsverordeningen, 13

legaliteitsbeginsel, 14

medewetgever, 12

nota van wijziging, 13

recht van amendement, 13

regering, 9
